

Luistertaal-etalage

De potentie van Luistertaal
in onderwijs,
professionalisering en
samenwerkingsverbanden

In opdracht van de Taalunie en in
samenwerking met de Universiteit
Utrecht

Emmy Gulikers, Jan D. ten Thije en
Mieke Smits

Luistertaal-etalage

De potentie van Luistertaal
in onderwijs,
professionalisering en
samenwerkingsverbanden

Emmy Gulikers, met medewerking van
Jan D. ten Thije (Universiteit Utrecht) en
Mieke Smits (Taalunie)

Voorwoord

Foto © Frank Bahnmüller

Kris Van de Poel, algemeen secretaris Nederlandse Taalunie

Niemand spreekt een taal van de ene dag op de andere. Een taal leren vergt tijd en behoorlijk wat inspanning. Soms zijn er dan ook snellere oplossingen nodig. Het gebruik van Luistertaal is er één van. Luistertaal is een vorm van meertalige communicatie waarbij de ene gesprekspartner de ene taal en een andere gesprekspartner een andere taal gebruikt, maar zij samen een gesprek kunnen voeren omdat ze elkaars talen voldoende verstaan.

Deze vorm van communicatie biedt heel wat mogelijkheden voor mensen die een andere taal wel al begrijpen, maar zelf nog niet volledig beheersen. Het stelt ze onder meer in staat alvast met deze taal aan de slag te gaan en gaandeweg hun vaardigheden hierin te vergroten. Het maakt het voor hen ook mogelijk om deel te zijn van een taalgemeenschap en dat geeft een goed gevoel.

De Taalunie ziet het gebruik van Luistertaal als een laagdrempelige manier om dichterbij een andere taal te komen en tegelijkertijd als een

opstapje om kennis en beheersing van deze andere taal verder te ontwikkelen. Door receptief – al lezend of luisterend – met een taal aan de slag te gaan, worden ook de productieve vaardigheden – spreken en schrijven – erin gestimuleerd en wordt gebruiksangst overwonnen.

Luistertaal is niet nieuw en wordt in veel contexten al toegepast, maar het kan nog bewuster worden ingezet om meertalige communicatie mogelijk te maken en hierbij het Nederlands te blijven gebruiken. Dat vindt de Taalunie belangrijk. Of het nu gaat om kinderen die samen spelen en leren, jongeren die op uitwisseling of stage zijn, of samenwerkende volwassenen met verschillende taalachtergronden, in heel veel situaties kan het gebruik van Luistertaal van grote meerwaarde zijn.

In deze Luistertaal-etage beschrijven we welke rol Luistertaal nu al speelt en nog verder kan spelen in het onderwijs en in professionele contexten, zowel binnen het Nederlandse taalgebied als in nog andere internationale contexten. De Taalunie hoopt dat deze etalage kan inspireren om bewuster met Luistertaal aan de slag te gaan en zet in de toekomst graag mee haar schouders onder projecten die dit verder willen verkennen.

Inhoud

Introductie	9
Hoofdstuk I. Basisonderwijs	13
Project 1: 3M-project (Meer kansen Met Meertaligheid)	13
Project 2: De Taalvriendelijke School	20
Hoofdstuk II. Voortgezet/middelbaar onderwijs	23
Project 3: Hoe gaat het? Ça va bien. Merci !	23
Project 4: Buurtalenproject	26
Project 5: Euregio-Xperience	31
Onderzoek <i>Development of EFL (English as a foreign language) in secondary CLIL education</i>	32
Hoofdstuk III. Hoger onderwijs	33
Project 6: Luistertaal als instructietaal op de Universiteit Utrecht	33
Project 7: Medezeggenschap & Meertaligheid op de Universiteit Utrecht (Luistertaal / Lingua Receptiva)	35
Project 8: High Potentials Crossing Borders	37
Onderzoek <i>MICReLa (onderlinge verstaanbaarheid tussen Europese talen)</i>	39
Hoofdstuk IV. Professionalisering	41
Project 9: TraINErS	41
Project 10: TC Nurse (Transcultural Nurse)	43
Hoofdstuk V. Samenwerkingsverbanden	45
Samenwerkingsverband 1: Luistertaal in de Euregio Rijn-Waal	45
Samenwerkingsverband 2: Werkgroep Miljoenenlijn Limburg	48
Samenwerkingsverband 3: Luistertaal in de Euregio Maas-Rijn	50
Slotwoord	53
Verder lezen, luisteren en kijken	55
Bijlage I. Online vragenlijst	56

Introductie

Luistertaal staat al geruime tijd op de radar van de Nederlandse Taalunie (hierna ‘Taalunie’) en wordt binnen het aandachtsgebied ‘Nederlands en andere talen’¹ verder verkend. Luistertaal is een vorm van meertalige communicatie waarbij gesprekspartners allebei een andere taal spreken, maar elkaar verstaan, omdat ze over voldoende receptieve vaardigheden in de taal van de ander beschikken. Het principe van Luistertaal heeft betrekking op zowel mondelinge als schriftelijke communicatie, dus op beide receptieve vaardigheden in een andere taal: luisteren als mondelinge en lezen als schriftelijke vaardigheid. Er zijn meerdere termen voor Luistertaal zoals ook *Lingua Receptiva (LaRa)*, *Receptieve Meertaligheid*, *Intercomprehension* en *Mutual Intelligibility*².

De Taalunie heeft in 2016, 2017 en 2018 verschillende Talendebatten georganiseerd over de omgang met meertaligheid op het werk en specifiek in de sectoren onderwijs en zorg³. Ook schreef de Taalunie met partners een positionpaper over Luistertaal in verband met de Skills Agenda van de Europese Commissie⁴. Hierin staat onder meer beschreven dat het toepassen van Luistertaal een vaardigheid is die gericht te leren en te toetsen is (p. 3). Ook wordt ervoor gepleit Luistertaal te integreren in formele leerstrategieën en

kwalificatiestructuren (p. 5). In dit licht kan men denken aan het Europees Referentiekader voor de Talen (ERK), waarmee leerlingen en studenten worden getoetst op taalvaardigheden. Hiermee kan een bepaald taalniveau worden aangetoond, waaronder ook in de receptieve vaardigheden (luisteren en lezen)⁵. Luistertaal is hier niet expliciet in opgenomen, maar er worden wel zaken genoemd die in het licht van Luistertaal relevant zijn. Denk aan de receptieve vaardigheden en competenties die nodig zijn in de communicatie tussen mensen met verschillende talige en culturele achtergronden, waaronder mediation⁶. Dit duidt de potentie voor het expliciet integreren van Luistertaal in het ERK. Hier wordt in het slotwoord nog op teruggegrepen.

In aansluiting op voornoemde zaken heeft de Universiteit Utrecht in opdracht van de Taalunie onderzoek uitgevoerd naar het gebruik van Luistertaal in de sectoren bouw, zorg en onderwijs in Nederland en Vlaanderen⁷. Hieruit zijn informatiefiches voortgevloeid in de talen Nederlands, Frans, Duits, Engels, Fries, Limburgs en Nedersaksisch⁸, waarin het onderzoek wordt samengevat en er enkele eerste algemene handvatten worden gegeven voor het gebruik van Luistertaal.

1 <https://taalunie.org/dossiers/63/luistertaal>

2 Bron: Ten Thije, J.D. (2019). Receptive Multilingualism, In D. Singleton & L. Aronin (eds.) (2019) *Twelve Chapters on Multilingualism*, 327 -263 pp. Bristol, VK: Multilingual Matters; www.luistertaal.nl

3 <https://taalunie.org/informatie/64/taalunie-talendebatten>

4 <https://taalunie.org/publicaties/54/positionpaper-inzake-de-skills-agenda-van-de-europese-commissie>

5 <https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/mvt/erk/erk-opgebouwd/>

6 <https://www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/mvt/erk/inhoud-erk/mediation/>

7 Ten Thije, J.D., Gulikers, E. & Schoutsen, K. (2020). *Het gebruik van Luistertaal in de praktijk. Een onderzoek naar meertaligheid in de bouw, de gezondheidszorg en het onderwijs in Nederland en Vlaanderen*. Den Haag: De Nederlandse Taalunie en Utrecht: Universiteit Utrecht.

8 <https://taalunie.org/dossiers/63/luistertaal>

In 2020 heeft de Taalunie wederom twee debatten georganiseerd met getuigenissen over het gebruik van Luistertaal in de bouw, de zorg en het bestuur⁹.

Bij Luistertaal zijn alle combinaties van talen en taalvariëteiten – dus ook bijvoorbeeld dialecten – mogelijk, op voorwaarde dat de gesprekspartners genoeg receptieve kennis van elkaars taal hebben. Daardoor is Luistertaal mogelijk tussen verwante talen, zoals het Nederlands en het Duits, en tussen talen die niet verwant zijn, zoals het Nederlands en het Frans. In het laatste geval is Luistertaal mogelijk omdat men de niet-verwante taal heeft geleerd of er veel aan is blootgesteld. Het kan per situatie en context verschillen wat men met het gebruik van Luistertaal wil bereiken. Luistertaal kan bijvoorbeeld ingezet worden met het doel om een vreemde of tweede taal gericht te leren. Ook kan Luistertaal gebruikt worden om (periodieke) meertalige vergaderingen zo efficiënt en soepel mogelijk te laten verlopen, waarvoor geldt dat in veel gevallen (al te) snel voor Engels als lingua franca wordt gekozen. Dit maakt Luistertaal een interessant en breed gegeven dat perspectief kan bieden in de huidige meertalige samenleving en het meertaligheidsdebat, waarin efficiënte communicatie en onderling begrip van cruciaal belang zijn.

Uit het voornoemde onderzoek in de sectoren bouw, zorg en onderwijs, blijkt dat Luistertaal veelvuldig gebruikt wordt in verschillende situaties; bijvoorbeeld in het klaslokaal, in formele overleggen, op bouwplaatsen en in medische consulten. De ervaring leert dat Luistertaal vaak op ad-hocbasis, onbewust en zonder het gegeven een naam te geven wordt toegepast. Ook verschilt het per situatie of het gebruik ervan al dan niet wordt vastgelegd in de vorm van beleid, regels of afspraken. Bovendien kan Luistertaal bijdragen aan een laagdrempeliger en efficiënter verloop van meertalige communicatie.

In aansluiting op voornoemde debatten en publicaties, wil de Taalunie met deze etalage de potentie van Luistertaal of verwante begrippen zoals receptieve meertaligheid in kaart brengen aan de hand van lopende en opstartende projecten, samenwerkingsverbanden en onderzoeken en verkennen waarbij mogelijk aansluiting kan worden gevonden met proefprojecten. Aan de hand van voorbeelden uit deze etalage kunnen organisaties vanuit verschillende werkvelden inspiratie opdoen om zelf met Luistertaal aan de slag te gaan. Ook kan deze publicatie organisaties die Luistertaal al toepassen enige handvatten bieden, helpen dit in betere banen te leiden en er dieper in te duiken. Denk aan: waar wordt Luistertaal toegepast (domein, situatie/context), wat zijn aandachtspunten c.q. factoren om het succesvol te gebruiken en ligt het vast in regels en beleid? Verder kunnen voorbeelden dienen als een laagdrempeligere kennismaking met het gebruik van Luistertaal, zonder er een heel project of samenwerkingsverband aan te wijden. Bovendien kan deze inventarisatie ervoor zorgen dat er meer bewustzijn wordt gecreëerd van de (on)mogelijkheden van Luistertaal naast andere communicatiestrategieën en tevens wordt het bekend gemaakt onder een breder publiek. Meer inzicht in de (on)mogelijkheden c.q. potentie van Luistertaal kan de Taalunie en andere instanties helpen bij het vormen, ontwikkelen, stimuleren en advies uitdragen omtrent meertaligheid, meertalige communicatie en taalbeleid. Kortom kan deze inventarisatie mensen inspireren en verbinden doordat men zich kan aansluiten bij projecten en samenwerkingen.

Voor de inventarisatie van de potentie van Luistertaal binnen projecten is er bureauonderzoek uitgevoerd naar online informatie over bestaande projecten, bijvoorbeeld informatiefiches, brochures met projectbeschrijvingen en foto- en videomateriaal.

⁹ <https://taalunie.org/actueel/179/luistertaal-even-wennen-en-dan-profiteren>

Aanvullend zijn er individuele semigestructureerde interviews afgenomen met personen die betrokken zijn bij of goed zicht hebben op hun eigen of andermans projecten, samenwerkingsverbanden en onderzoeken waar Luistertaal onderdeel van uitmaakt of deel van kan uitmaken. Tot slot is er een online open vragenlijst uitgezet (zie bijlage 1) met vragen van soortgelijke strekking als in de interviews, om verdere details helder te krijgen over de projecten en hoe Luistertaal een rol hierin speelt of kan spelen. De overkoepelende vraag aan respondenten die centraal stond, luidde:

Welke (inter)nationale lopende of opstartende projecten, samenwerkingen en onderzoeken zijn er bekend waar Luistertaal c.q. receptieve meertaligheid deel van uitmaakt of deel van kan uitmaken?

De projecten, initiatieven en onderzoeken die op deze manier zijn verzameld en beschreven, zijn in vijf categorieën en hoofdstukken bij elkaar gebracht: basisonderwijs, voortgezet/middelbaar onderwijs, hoger onderwijs, professionalisering en samenwerkingsverbanden. Deze vijf categorieën en hoofdstukken hebben we elk een eigen kleurenlabel meegegeven, zodat ze gemakkelijk in deze etalage kunnen worden teruggevonden.

De eerste drie categorieën hebben betrekking op drie onderwijsniveaus en spreken verder voor zich. In de vierde categorie gaat het over bijkomende scholing, bijvoorbeeld via training en opleiding. In de vijfde categorie gaat het over samenwerkingsverbanden, ook internationaal, waarin voorbeelden van een min of meer spontaan gebruik van Luistertaal kunnen worden vastgesteld. Hierbij wordt ook het keuzeproces blootgelegd om Luistertaal al dan niet bewust op te nemen en om te zetten in beleid. Het brede scala aan projecten toont aan hoe breed Luistertaal inzetbaar is en dat het op verschillende manieren kan werken.

In veel van de projecten, initiatieven en onderzoeken die hier bij elkaar zijn gebracht en beschreven, speelt Luistertaal een belangrijke rol, maar staat het (nog) niet centraal. Soms wordt het wel al expliciet gebruikt en

benoemd, soms nog niet. In alle gevallen wordt de (verdere) potentie van Luistertaal erbij aangegeven, zodat het in een latere fase of bij een volgende gelegenheid nog bewuster en gericht kan worden ingezet. In aansluiting op enkele projecten wordt nog verwezen naar een relevant onderzoek of een gepland vervolgproject. In het slotwoord vatten we de verdere mogelijkheden c.q. potenties van Luistertaal samen en blikken we vooruit naar enkele mogelijke proefprojecten.

Hoofdstuk I. Basisonderwijs

Project 1: 3M-project (Meer kansen Met Meertaligheid)

Titel project: 3M (Meer kansen Met Meertaligheid)

Contactpersoon: Joana Duarte, Mirjam Günther

Organisatie: NHL Stenden Hogeschool, lectoraat Meertaligheid & Geletterdheid

Partners: NHL Stenden, Rijksuniversiteit Groningen, Mercator, Cedin, Afûk, Rutu Foundation, Nuffic, Steunpunt Diversiteit & Leren - Universiteit Gent

Domein/type: basisonderwijs

Land en regio: Nederland: Friesland

Tijdsspanne: 2017-2021

Omschrijving project (relevantie, aanleiding, doelgroep)

Leerkrachten van Friese basisscholen zoeken naar effectieve strategieën om meertaligheid beter te onderkennen en om er beter gebruik van te maken. Zo krijgen leerkrachten bijvoorbeeld in toenemende mate te maken met een instroom van anderstalige migrantenleerlingen. Het project “Meer kansen Met Meertaligheid” (3M-project) is een project dat zich richt op het verbeteren van de positie van het Fries en andere minderheids- en migrantentalen in het basisonderwijs. Er nemen twaalf basisscholen deel aan het project, onderverdeeld in de schooltypen: drietalige basisscholen (Nederlands, Fries, Engels), vluchtelingen-/nieuwkomers-basisscholen, basisscholen met een hoog percentage migrantentaalsprekers en tot slot basisscholen met een hoog percentage Nederlandstaligen. Binnen het 3M-project wordt een interventie ontwikkeld en geïmplementeerd voor:

- Minder taalscheiding tussen de voertalen in het onderwijs (Nederlands, Fries en Engels);
- Waardering van migrantentalen;
- Meer (samenhangend) gebruik van het Engels en Fries naast het Nederlands in de scholen.

Activiteiten

Het project is gericht op het samen (met onder meer onderzoekers, docenten en studenten) ontwikkelen, testen en evalueren van een nieuwe aanpak en didactische tools voor meertalig onderwijs. Er zijn verschillende meertalige activiteiten en materialen ontwikkeld die in een openbare gratis **online toolbox** voor scholen staan¹⁰. Daarnaast is er een **online interactieve leeromgeving, 'e3M'**, met meertalig materiaal ontwikkeld rondom het thema Natuur & Techniek in maar liefst zes talen: Nederlands, Engels, Fries, Pools, Arabisch en Tigrinya¹¹. In de **3M-videobox** staan tot slot didactische video's die als voorbeeld en als begeleiding dienen bij de activiteiten uit de 3M-toolbox. Ze laten verschillende benaderingen voor meertalig onderwijs zien (bijvoorbeeld translanguaging, taalvergelijking) en worden becommentarieerd door leerkrachten en onderzoekers.

De activiteiten vallen onder vijf categorieën, behorend tot attitudes, kennis en vaardigheden:

1. Bewustwording van eigen talen en de talen in de omgeving
2. Kennis over talen in Fryslân, Europa en de wereld
3. Kennis over taalverschillen (woordenschat en zinsbouw)
4. Taalleerstrategieën
5. Kennis over culturele diversiteit

Het gebruik van Luistertaal

Het volgende meertalig onderwijsmodel vormt een belangrijk onderdeel van het project. Hierin is receptieve meertaligheid expliciet opgenomen:

Bron: <https://3mproject.nl/hoofdprincipes.html>

Zoals bij de activiteiten vermeld is, is er een 3M-toolbox ontwikkeld met lesactiviteiten die gebruikt kunnen worden in een meertalige klas. In de toolbox zijn de activiteiten ingedeeld op onder meer leeftijd (onder-, midden- en bovenbouw), taal- en zaakvakken en vaardigheid (spreken, schrijven, luisteren en lezen). Bij de indeling van de vaardigheden komt receptieve meertaligheid duidelijk naar voren (luisteren en lezen). In verschillende activiteiten is **Luistertaal** concreet opgenomen en wordt ook expliciet zo genoemd. Hieronder volgen twee voorbeelden van een lesactiviteit waarin Luistertaal expliciet is opgenomen. De eerste activiteit heet 'Luister goed naar mij', waarbij leerlingen de opdracht krijgen om elkaar in een doolhof naar de schatkist te leiden¹². Hierbij ontwikkelen ze hun receptieve vaardigheden in zowel typologisch verwante talen, zoals Fries, Engels en Nederlands als in niet-verwante talen, afhankelijk van de situatie:

10 3mproject.nl/toolbox
 11 3m.edufrysk.nl

12 http://3mproject.nl/toolbox/lesmateriaal/17_LES_07-09_TZ_Luister_goed.pdf

Luister goed naar mij

Categorie	Keuzes								
Titel	Luister goed naar mij - Harkje goed nei my - Listen carefully to me								
Doelstelling	In deze opdracht moeten leerlingen elkaar in een doolhof naar de schatkist leiden. Ze ontwikkelen receptieve vaardigheden in typologisch verwante talen (zoals Fries/Engels/Nederlands) of niet-verwante talen (zoals Nederlands/Arabisch). Samen met leerkracht reflecteren ze op de gebruikte strategieën om andere talen te begrijpen.								
Groepen	Middenbouw algemeen								
Vak	Rekenen Taalen) algemeen								
Duur	30 minuten								
Link met curriculum	Taalbeschouwing Kennis over meertaligheid algemeen								
Talen	Alle aanwezige talen								
Link met FREPA	[Meerdere keuzes mogelijk] Bewustwording van eigen talen en de talen in de omgeving Kennis over talen in Fryslân, Europa en de wereld Taalstrategieën								
Vaardigheden	Luisteren en spreken								
Theoretische onderbouwing	Translanguaging, taalbewustzijn/language awareness, taalvergelijking								
Beschrijving activiteit	In deze opdracht moeten leerlingen elkaar in een doolhof naar de schatkist leiden. Dit kan door de ene leerling zijn/haar thuistaal te laten spreken en de andere leerling het in het Nederlands te laten proberen, evt. met behulp van docent of klassen-assistent. Stap 1 - neem met de klas de onderstaande tabel door. <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"> <tr> <td>Rechtsdoor Ga rechtsdoor</td> <td style="text-align: center;">↑</td> </tr> <tr> <td>Afslaan / sla af</td> <td style="text-align: center;">← →</td> </tr> <tr> <td>Linksaf Sla linksaf Ga linksaf</td> <td style="text-align: center;">↙ ↘</td> </tr> <tr> <td>Rechtsaf Sla rechtsaf Ga rechtsaf</td> <td style="text-align: center;">↖ ↗</td> </tr> </table>	Rechtsdoor Ga rechtsdoor	↑	Afslaan / sla af	← →	Linksaf Sla linksaf Ga linksaf	↙ ↘	Rechtsaf Sla rechtsaf Ga rechtsaf	↖ ↗
Rechtsdoor Ga rechtsdoor	↑								
Afslaan / sla af	← →								
Linksaf Sla linksaf Ga linksaf	↙ ↘								
Rechtsaf Sla rechtsaf Ga rechtsaf	↖ ↗								

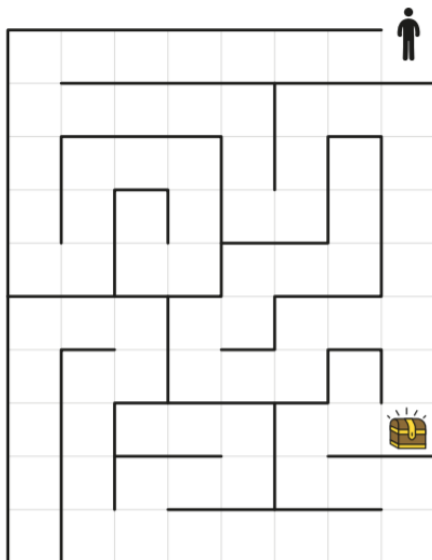
Luister goed naar mij

Categorie	Keuzes
Beschrijving activiteit	<p>Stap 2 - Uitvoering opdracht</p> <ul style="list-style-type: none"> Selecteer twee leerlingen waarvan één met een andere thuistaal dan het Nederlands: de ene spreekt zijn/haar thuistaal, de andere spreekt Nederlands; De leerlingen moeten met de rug naar elkaar toe voor de klas zitten; Elke leerling krijgt een foto met een doolhof. De leerling die het doolhof met de schatkist heeft, moet de andere leerling naar de schatkist leiden; Daarvoor moet elk de eigen taal (andere taal of Nederlands) blijven spreken. <p>Stap 3 - Evaluatie</p> <ul style="list-style-type: none"> Docent vraagt: <ul style="list-style-type: none"> Welke strategieën hebben jullie gebruikt om elkaar te begrijpen? Wat heeft geholpen? Wat was moeilijk? Leerlingen vragen hoe het was en klas ook in de discussie betrekken. Maak nieuwe tweetallen van leerlingen o.b.v. de verschillende talen die ze kennen. <p>Extra De voertaal kan in eerste instantie Nederlands zijn. Een variant hierop is dat de leerlingen elk hun eigen taal spreken en kijken hoeveel ze van elkaar kunnen verstaan. Voer de opdracht opnieuw uit maar nu in andere talen. Bespreek na de uitvoering opnieuw met de klas hoe ze de opdracht ervaren hebben.</p>
Materialen	<p>Werkbladen en evt. (zelfgemaakte) voorbeeldzinnen.</p> <ul style="list-style-type: none"> Websites over luistertaal: http://www.luistertaal.nl/ Brochure luistertaal: http://www.luistertaal.nl/wp-content/uploads/2016/05/maxime-voestermans-luistertaal-2014.pdf Positionpaper over luistertaal (Nederlandse Taalunie): http://taalunieversum.org/sites/tuv/files/downloads/positionpaper_luistertaal.pdf Documentaire over luistertaal: http://taalunieversum.org/inhoud/meertaligheid/luistertaal-werkt-een-documentaire
Tips	<ul style="list-style-type: none"> Stimuleer de leerlingen om zoveel mogelijk verschillende talen te gebruiken. Gebruik als hulpmiddel zo nodig voorbeeldzinnen op het bord in verschillende talen. Bekijk de activiteit "Versta je mij?" voor meer luistertaalopdrachten.

Bij de categorie 'materialen' wordt verwezen naar verschillende publicaties over Luistertaal.

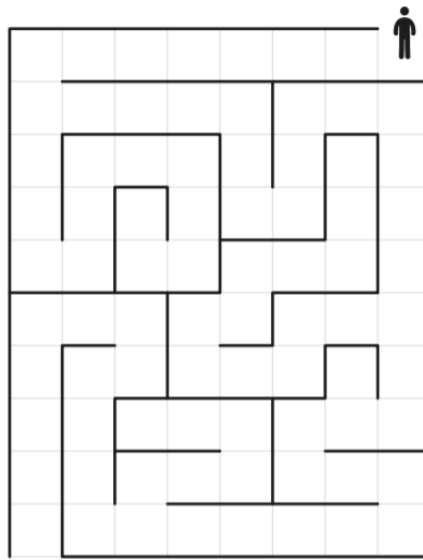
Luister goed naar mij! - Werkblad Doolhof 1

Leid je partner naar de schatkist. Gebruik altijd _____ (Nederlands/Fries/Arabisch/Engels/Tigrinya/...) en bedenk manieren om elkaar te begrijpen als je het gevoel krijgt dat jullie elkaar niet verstaan.

Luister goed naar mij! - Werkblad Doolhof 2

Volg de instructies van je partner en stel vragen altijd in _____ (Nederlands/Fries/Arabisch/Engels/Tigrinya). Hij leidt je naar een schatkist. Teken de plek van de schatkist in het doolhof.

Het tweede voorbeeld van een activiteit is 'Versta je mij?'¹³. Met deze activiteit ontwikkelen de leerlingen hun receptieve vaardigheden in specifiek typologisch verwante talen, zoals Fries-Nederlands, Engels-Nederlands-Fries of Duits-Nederlands-Fries:

Versta je mij?

Categorie	Keuzes
Titel	Versta je mij? - Ferstiesto my? - Do you understand me?
Doelstelling	Door middel van deze activiteit ontwikkelen leerlingen receptieve vaardigheden in typologisch verwante talen (zoals Fries/Nederlands, Engels/Nederlands/Fries of Duits/Nederlands/Fries). Ze reflecteren met de leerkracht over strategieën die ingezet kunnen worden om andere talen te begrijpen.
Groep(en)	4, 5 of 6 Middenbouw algemeen
Vak	Taal(en) algemeen Engels, Fries of Nederlands (Taal) Projecten
Duur	45 minuten
Link met curriculum	Taalbeschouwing Kennis over meertaligheid algemeen
Talen	Fries, Nederlands, Engels, Duits of andere gekozen taal
Link met FREPA	Bewustwording van eigen talen en de talen in de omgeving Kennis over talen in Fryslân, Europa en de wereld Taalleerstrategieën
Vaardigheden	Luisteren en spreken
Theoretische onderbouwing	Luistertaal
Beschrijving activiteit	<p>Stap 1: Wat is luistertaal? (5 minuten)</p> <ul style="list-style-type: none"> Leerkracht vraagt: <ul style="list-style-type: none"> - Wie van jullie spreekt Duits? - Vinden jullie Duits moeilijk? - Waarom wel / niet? - Wie van jullie kan Duits verstaan? - Welke woorden in het Duits kennen jullie? Leerkracht schrijft deze woorden op. Leerkracht kondigt aan: wij spelen een spel om te weten te komen hoeveel Duits jullie kunnen verstaan. Leerkracht vraagt alle leerlingen om op te staan. Leerkracht zegt dan: "ich suche jemanden mit einer blauen Hose" (alle kinderen die geen blauwe broek hebben moeten zitten), "ich suche jemanden mit blondem Haar" (alle leerlingen zonder blond haar moeten zitten), "ich suche ein Mädchen/einen Junge", enz. Leerkracht vraagt: wat hebben jullie hiervan begrepen? Hoe heb je dat gedaan? Leerkracht vat samen: Luistertaal is wanneer twee mensen in twee verschillende talen blijven spreken maar elkaar toch kunnen begrijpen (b.v. Fries/Nederlands of Engels/Nederlands).

Versta je mij?

Categorie	Keuzes
Beschrijving activiteit	<p>Stap 2: Activiteit luistertaal (20 minuten)</p> <ul style="list-style-type: none"> Tweetal van een Friestalige leerling en een Nederlandstalige leerling kiezen, met twee stoelen voor de klas laten zitten (ruggen naar elkaar). Elke leerling krijgt een foto met objecten of doolhof. De opdracht is de verschillen tussen objecten in twee foto's te ontdekken (keuze uit 3-10 verschillen) Daarvoor moet elk de eigen taal (Fries of Nederlands) blijven spreken. Leerlingen de activiteit laten uitvoeren. Leerlingen vragen hoe het was en klas ook in de discussie betrekken. Maak nieuwe tweetallen van leerlingen o.b.v. de verschillende talen die ze kennen. Voer de opdracht opnieuw uit maar nu in andere talen, bijv. het Engels, Turks, Arabisch, Pools, etc. Besprek opnieuw met de klas hoe ze de opdracht ervaren hebben. <p>Stap 3: Waarom luistertaal? (10 minuten)</p> <ul style="list-style-type: none"> Leerkracht vraagt: <ul style="list-style-type: none"> - Welke strategieën hebben jullie gebruikt om elkaar te begrijpen? - Wat heeft geholpen? - Wat was moeilijk?
	<ul style="list-style-type: none"> Werkbladen en evt. (zelfgemaakte) voorbeeldzinnen. Websites over luistertaal: http://www.luistertaal.nl/ Brochure luistertaal: http://www.luistertaal.nl/wp-content/uploads/2016/05/maxime-voestermans-luistertaal-2014.pdf Positionpaper over luistertaal (Nederlandse Taalunie): http://taalunieversum.org/sites/tuv/files/downloads/positionpaper_luistertaal.pdf Documentaire over luistertaal: http://taalunieversum.org/inhoud/meertaligheid/luistertaal-werkt-een-documentaire
Materialen	
Tips	<ul style="list-style-type: none"> Stimuleer de leerlingen om zoveel mogelijk verschillende talen te gebruiken. Gebruik als hulpmiddel zo nodig voorbeeldzinnen op het bord in verschillende talen. Bekijk ook de activiteit "Luister goed naar mij" met een luistertaal oefening met een doolhof.

Werkblad 1 - Versta je mij?

Beschrijf de objecten die je op de foto ziet aan je partner. Gebruik altijd _____ (Fries/Engels/Duits/...) en bedenk manieren om elkaar te begrijpen als je het gevoel krijgt dat jullie elkaar niet verstaan.

Werkblad 2 - Versta je mij?

Volg de uitleg over de foto met objecten die je partner je geeft en vergelijk die met jouw foto met objecten. Stel vragen altijd in _____ (andere taal dan partner). Wat zijn de verschillen tussen jullie beide foto's?

13 http://3mproject.nl/toolbox/lesmateriaal/18_LES_07-09_T_Versta_je_mij.pdf

Meer weten?

<http://www.3mproject.nl/>

De potentie van Luistertaal: vervolgprojecten

Het 3M-project heeft ook andere partijen weten te inspireren. Zo is Levende Talen Limburgs (LTL) voornemens het 3M-project te kopiëren en uit te rollen op Limburgse basisscholen, met de drie talen Nederlands, Duits en Limburgs. LTL heeft een document samengesteld met concreet en praktisch bruikbaar lesmateriaal voor basisscholen en middelbare scholen. Doel van dit materiaal is om leerlingen te motiveren om hun thuistaal actief in het onderwijs te gebruiken. Ook hierin wordt Luistertaal / receptieve meertaligheid – al dan niet impliciet – behandeld. Hieronder volgt een impliciet voorbeeld van Luistertaal (p. 6):

Naam activiteit	6. Schrijf een uitnodiging in het Limburgs
Doel	Taalverwerving, schrijfvaardigheid
Doelgroep	Groep 6-7-8 PO en onderbouw VO
Werkvorm	Individueel of in tweetallen
Hulpmiddelen	Telefoon, werkblad, Limburgs schrijven op telefoon: https://www.veldeke.net/limburgse-spellingsapp-swiftkey-nu-iedereen-gebruiken/
Mogelijke valkuil	
Inspirator(en)	Peter Klein

Schrijf een appje in het Limburgs in een appgroep waarbij je je vrienden uitnodigt voor een chill-avondje bij jou thuis. Je appje bevat de volgende informatie:

- Een begroeting
- De uitnodiging voor met reden, datum, plaats
- Een afsluiting

De uitnodiging kan ook op gewoon papier worden geschreven.

De uitnodiging kan ook in het Nederlands worden geschreven en de genodigden reageren in de thuistaal. Iedereen kan de taal inzetten die hij/zij wil, zolang iedereen elkaar maar begrijpt

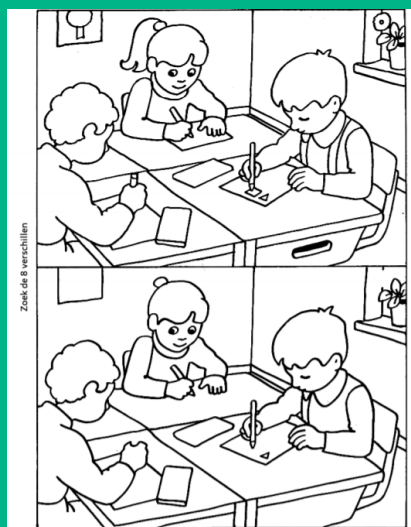
Bron document: https://limburgs.levendetalen.nl/wp-content/uploads/sites/17/2020/01/input_deelnemers_def.pdf

In de volgende opdracht wordt Luistertaal expliciet genoemd (p. 11):

Naam activiteit	11. Teken met luistertaal
Doel	Ervaring opdoen met receptieve taalvaardigheid en proeftuin voor luistertaal, bewustwording
Doelgroep	Groep 6-7-8- en onderbouw VO
Werkvorm	In tweetallen
Hulpmiddelen	(zelfgemaakte) tekeningen; tekeningen met zoek de verschillen
Mogelijke valkuil	Geen al te gedetailleerde plaatjes uitkiezen
Inspirator(en)	Emmy Gulikers en Leonie Wulftange

Twee leerlingen zitten met hun rug tegen elkaar.

Beiden hebben een versie van een tekening voor zich, een tekening zoals we die kennen van ‘zoek de verschillen’. De ene leerling spreekt de regionale taal en de andere spreekt Nederlands. Samen zoeken ze de verschillen door hun eigen plaatje te beschrijven.

Dit kan ook nog aangepast worden met een iets creatievere variant waarbij leerling 1 een tekening heeft gemaakt en die tekening beschrijft voor leerling 2 (die de tekening dus niet ziet). Leerling 2 tekent na wat er wordt beschreven. Naderhand worden beide tekeningen met elkaar vergeleken.

Tot slot volgt hieronder een voorbeeld waarin 'receptieve meertaligheid' wordt genoemd (p. 16):

Naam activiteit	16. Woorden vergelijken
Doel	Receptieve meertaligheid, taalkunde
Doelgroep	Bovenbouw PO, onderbouw VO
Werkvorm	In tweetallen, groepen
Hulpmiddelen	Werkbladen
Mogelijke valkuil	
Inspirator(en)	Esther van Loo

Vul de tabel aan met woorden in jouw taal en bedenk er andere woorden bij.

Nederlands	Limburgs	Duits	Engels	Drents	Frans	Kroatisch	Hindi	Taal x
het schaap	't sjoap	das Schaf	the sheep	't schoap	le mouton			
vandaag	huuj	heute	today	vedoag	aujourd'hui			
bijten	biete	beißen	to bite	biet'n	mordre			
mijn broer	miene broar	mein Bruder	my brother	mien breur	mon frère			
vier	veer				quatre	četiri	catvaras	

Leuk om van te voren of naderhand een inleiding te geven op de verschillende taalfamilies.

Meer informatie: <https://limburgs.levendetalen.nl/2020/01/20/lesmateriaal-meertaligheid-thuistaal/>

Project 2: De Taalvriendelijke School

Titel project: De Taalvriendelijke School

Organisatie: Rutu Foundation for Intercultural Multilingual Education

Contactpersoon: Ellen-Rose Kambel, Emmanuelle Le Pichon-Vorstman, Mari Varsányi, Jeannette Sibma

Domein/type: basisonderwijs

Land en regio: wereldwijd

Tijdsspanne: n.v.t.

Omschrijving project (relevantie, doelgroep)

De Taalvriendelijke School speelt in op de toenemende meertaligheid in het onderwijs, door alle talen die op school worden gesproken te verwelkomen en te waarderen. De sturende kracht achter dit project vindt dat scholen allemaal inclusief zouden moeten zijn op het vlak van taal en cultuur, door meertaligheid en de culturele achtergrond van leerlingen te herkennen en omarmen en ruimte te geven aan deze talen binnen de schoolgemeenschap. Taalvriendelijke scholen hebben een taalplan ontwikkeld waar iedereen bij is betrokken: leerlingen, leraren en overig personeel. Dit betekent dat het plan is aangepast aan eigen behoeften van de school en is gericht op het creëren van een inclusieve en taal- en cultuurvriendelijke omgeving voor alle leerlingen. Alle leerlingen dienen toegang te hebben tot een taalvriendelijke leeromgeving, waarin ze worden geaccepteerd en gewaardeerd om wie ze zijn. Daarnaast sluit het project aan op de Duurzame Ontwikkelingsdoelen, door te stellen dat in 2030 geen enkel kind wordt gestraft voor het spreken van zijn of haar (moeder)taal op school.¹⁴

Activiteiten

De website biedt enkele uitgangspunten om een Taalvriendelijke School te worden. Hierbij dienen scholen de volgende vier stappen te overwegen:

1. **Beoordeling situatie:**
Dit proces start vanuit het perspectief van de leerlingen, bijvoorbeeld hoe zij zich voelen als ze hun thuistaal mogen spreken in de klas en op het schoolplein. Ook worden wensen van anderen belicht, zoals van de leraren en ouders.
2. **Taalplan:**
Op basis van stap 1 worden educatieve en taalkundige doelen geformuleerd in een schooltaalplan, bestaande uit onder andere een beschrijving van hoe sleutelfiguren leerlingen kunnen aanmoedigen hun talen in te zetten als leermiddel.
3. **Implementatie plannen:**
Als derde stap kunnen leraren getraind worden in meertalig en op moedertaal gebaseerd onderwijs en in de verwerving of ontwikkeling van meertalige leermaterialen.
4. **Monitoring & evaluatie resultaten:**
De laatste stap is het monitoren van doelen van het schoolplan. Dit kan onder meer bestaan uit bijeenkomsten en evaluaties en het adapteren van het schooltaalplan.

¹⁴ Bron: <https://languagefriendlyschool.org/alle-talen-zijn-welkom/>

De volgende zogeheten routekaart geeft aan wat taalvriendelijke scholen wél en níét doen. Dit is een stappenplan dat het bewustzijn kan versterken om het schooltaalbeleid onder de loep te nemen en te wijzigen. Het stappenplan geeft weer hoe men een Taalvriendelijke School kan worden:

DE TAALVRIENDELIJKE SCHOOL

LANGUAGE FRIENDLY SCHOOL

WAT WE NIET DOEN	WAT WE DOEN ALS TAALVRIENDELIJKE SCHOOL	
	Als school	In de klas
<ul style="list-style-type: none"> • We verbieden of ontmoedigen het gebruik van andere talen op school niet. • We bestraffen onze leerlingen niet als zij hun thuishalen op school gebruiken. • We verbieden of ontmoedigen ouders niet om hun thuishalen te gebruiken op school. • We adviseren ouders niet om thuis een andere taal te spreken met hun kinderen. • We laten geen uitsluiting of pesten toe rondom talen, dialecten of accenten. 	<ul style="list-style-type: none"> • We ontwikkelen samen een taalvriendelijk beleidsplan. • We evalueren ons taalvriendelijk plan regelmatig en passen dit aan waar nodig. • We hebben een taalcoördinator die let op de uitvoering van het taalvriendelijk beleidsplan. • We bevorderen het systematisch inventariseren van de thuishalen van leerlingen. • We maken de thuishalen van leerlingen zichtbaar op school. • We zetten Taalmaatjes in voor leerlingen die dezelfde talen spreken. • We hebben aandacht voor uitsluiting of pesten rondom talen, dialecten of accenten. 	<ul style="list-style-type: none"> • We informeren de hele schoolgemeenschap over het belang van thuishalen. • We werken als leerkrachten samen met ouders om het leren van de kinderen te ondersteunen. • We faciliteren bijeenkomsten waar ouders hun thuishalen kunnen gebruiken. • We faciliteren meertalige communicatie met ouders. • We faciliteren naschoolse taalclubs. • We zorgen dat er boeken in meerdere talen aanwezig zijn. • Onze leerkrachten en staf zijn zich bewust van taal en leerstoornissen in relatie tot meertaligheid.
	<ul style="list-style-type: none"> • Onze leerkrachten zijn geïnformeerd over de rol van thuishalen bij het leren van andere talen. • We bieden regelmatig nascholing aan om onze leerkrachten en staf te ondersteunen bij hun meertalige pedagogische benaderingen. • We delen en reflecteren regelmatig gezamenlijk over onze aanpak en de materialen die we gebruiken. • We reflecteren op onze eigen waarden en ideeën en zijn ons bewust van onze houding tegenover talen, culturele en etnische diversiteit. • We bieden onze leerkrachten instrumenten voor zelf-evaluatie. 	<ul style="list-style-type: none"> • We maken ruimte voor de thuishalen van de leerlingen als onderdeel van het leerproces. • We moedigen alle leerlingen aan om hun hele taalrepertoire te ontwikkelen, inclusief dialecten en accenten. • We bieden voor zover mogelijk instructie in de aanwezige thuishalen aan. • Alle aanwezige thuishalen zijn zichtbaar in onze klaslokalen. • We bevorderen schriftelijke, mondelinge, gebaren- en alle andere vormen van communicatie om inclusie te stimuleren.

RUTU Foundation **LANGUAGE FRIENDLY SCHOOL**

De Taalvriendelijke School is een initiatief van de Rutu Foundation voor intercultureel meertalig onderwijs www.languagefriendlyschool.org

Bron: <https://languagefriendlyschool.org/wp-content/uploads/2019/10/Taalvriendelijke-School-Roadmap-NL.pdf>

Website project

<https://languagefriendlyschool.org/alle-talen-zijn-welkom/>

De potentie van Luistertaal

De routekaart toont aan dat er vele mogelijkheden zijn om meertaligheid zoveel mogelijk op te vangen binnen scholen die een Taalvriendelijke School willen worden. Volgens geïnterviewde Jeannette Sibma uit zich dat onder meer in het feit dat er veel **translanguaging** plaatsvindt binnen scholen die thuistalen van kinderen verwelkomen. Dit betekent dat kinderen in het basisonderwijs hun thuistaal c.q. moedertaal mogen gebruiken om de doeltaal – in dit specifieke geval de Nederlandse taal – te leren. Translanguaging kan zowel gepland (aan de hand van opdrachten) als ongepland gebruikt worden. Een voorbeeld van geplande translanguaging is dat kinderen een tekst lezen in het Nederlands (de uiteindelijke doeltaal) en opdracht krijgen woorden te markeren die ze niet begrijpen en deze op te zoeken in hun eigen taal om de tekst beter te begrijpen. Ook kunnen ze opdracht krijgen om een woordweb te maken over het onderwerp van een tekst en deze in groepjes te presenteren in de doeltaal. Sommige kinderen gebruiken translanguaging op spontane wijze door woorden of filmpjes op te zoeken in hun eigen taal over het betreffende onderwerp – ongeplande translanguaging. In dit geheel staat het centraal dat de kinderen Nederlands leren met behulp van hun eigen taal en daarbij in de klas nooit medeleerlingen zullen buitensluiten op basis van taal. Dit wordt vaak vastgelegd in een taalcontract met de leerlingen. Voor veel scholen die kortom alle thuistalen willen verwelkomen in de klas, is translanguaging een haalbare strategie, zeker voor scholen waarbinnen een twee- of meertalig programma niet mogelijk is.

In dit verband is tevens **de potentie van Luistertaal** besproken op een Taalvriendelijke School. Op de vraag in hoeverre Luistertaal een plek heeft of kan hebben op taalvriendelijke scholen, is het antwoord niet eenduidig te beantwoorden, aldus Sibma. Luistertaal zal zeker – al dan niet schriftelijk of mondeling – aan de orde komen en vaak verweven zijn met translanguaging. Luistertaal is vaak een vorm van translanguaging die spontaan om de hoek komt kijken bij verwante talen. Het principe van het door elkaar heen gebruiken van talen in de Taalvriendelijke School opent kortom zeker deuren voor Luistertaal. Het idee dat kinderen een nieuwe taal leren via een taal die ze goed kennen (translanguaging), ongeacht of dit via een dominante taal of taal met meer prestige/aanzien is of niet, sluit tevens goed aan op het concept van Luistertaal. Bij Luistertaal staat namelijk ook efficiëntie voorop, hoeft men een vreemde taal (nog) niet perfect te beheersen en kan ieder individu zich op de beste manier uitdrukken in de taal waar diegene zich het meest comfortabel bij voelt. Bovendien kan men zijn/haar talige en culturele identiteit met Luistertaal goed uitdrukken, iets dat goed past binnen het streven van taalvriendelijke scholen.

Volgens Sibma is Luistertaal echter eenvoudiger toe te passen met verwante talen dan met talen die niet aan elkaar verwant zijn. Met niet-verwante talen zou Luistertaal in de context van de Taalvriendelijke School sneller mislukken, omdat veel medeleerlingen of de docent niet genoeg receptieve kennis van elkaars taal hebben en elkaar niet begrijpen. In dat geval is zij van mening dat het beter is om translanguaging toe te passen, omdat er veelal sprake is van onderlinge communicatie in talen die niet verwant zijn. Het concept van de Taalvriendelijke School kan in principe in alle scholen toegepast worden en Luistertaal kan hierin zeker, naast translanguaging, een plek krijgen als het over verwante talen gaat of talen die leerlingen beide voldoende (receptief) beheersen om elkaar te begrijpen. Verder is de ervaring van Sibma dat kinderen op een gegeven moment toch geneigd zijn één voertaal samen te hanteren, hetgeen de stimulans en het gebruik van Luistertaal kan belemmeren. Sibma voegde hieraan toe dat het gebruik van Luistertaal veelal afhangt van de situatie/context en het specifieke doel van een gesprek.

Los gezien van de Taalvriendelijke School ziet Sibma verder potentie in het gebruik van Luistertaal binnen de grensregio's, waar uit verschillende onderzoeken ook blijkt dat het wordt toegepast. Daarnaast zou Luistertaal in de Nederlandse onderwijscontext goed kunnen werken in Friesland, waar kinderen die niet uit Friesland afkomstig zijn in de klas komen en Nederlands tegen de docent of medeleerlingen praten, waarop de docent en/of medeleerlingen in het Fries kunnen reageren.

Hoofdstuk II.

Voortgezet/middelbaar onderwijs

Project 3: Hoe gaat het? Ça va bien. Merci !

Titel project: Hoe gaat het? Ça va bien. Merci !

Contactpersoon: Jérôme Paul

Domein/type: voortgezet onderwijs

Land en regio: Nederland, Arnhem

Omschrijving project (context, relevantie, doel)

Jérôme Paul is werkzaam als docent Frans in het voortgezet onderwijs. Hij is regelmatig op zoek naar nieuwe strategieën en manieren om Frans te doceren. Nadat hij in aanraking kwam met Luistertaal, besloot hij het toe te passen in zijn lessen. In dit kader schreef hij een boek genaamd 'Hoe gaat het? Ça va bien. Merci !', dat bestaat uit een vijftigtal tweetalige (chat)gesprekjes Nederlands-Frans. Deze kunnen zijn leerlingen (of bijvoorbeeld beginnende leerders van Frans) gebruiken om hun Frans te oefenen. Bij het gebruik van Luistertaal is het volgens hem van belang om duidelijke input te geven, goed uit te leggen hoe het werkt en een duidelijke context te creëren om vraag en antwoord te begrijpen. Daarnaast is het van belang om leerlingen bewust te maken van de strategieën die ze kunnen gebruiken om iemand in een andere taal te begrijpen. Volgens Jérôme kan een betere bewustwording van verschillende communicatiestrategieën helpen om beter te communiceren in een andere taal, in dit geval het Frans. Verderop volgen enkele afbeeldingen met voorbeeldfragmenten uit het boek.

4. Hou je van school? / Tu aimes l'école ?

Hoi! Vind jij school leuk?	L'école ? J'aime plus ou moins.
Hoezo min of meer?	Il y a des matières que j'aime et des matières que je n'aime pas.
Van welke vakken hou je dan?	J'aime bien l'histoire.
Alleen geschiedenis?	Non, j'aime bien aussi le néerlandais.
Gelukkig! Je vindt Nederlands leuk! En wat vind je niet leuk?	Je n'aime pas les maths.
Oh! Ik vind wiskunde wel leuk.	Ah bon ! Les maths, ce n'est pas drôle.

16. Verjaardag / Anniversaire

Wanneer ben je eigenlijk jarig?	Mon anniversaire, c'est le dix-sept avril. Et toi ?
Mijn verjaardag is 14 juli.	Le quatorze juillet ! C'est la fête nationale en France. C'est chouette !
Ja, het is leuk dat ik op jullie nationale feestdag jarig ben. Vooral als ik in Frankrijk ben.	Oui, surtout si tu es en France. C'est quand la fête nationale aux Pays-Bas ?
De nationale feestdag in Nederland, dat is op 27 april.	Le vingt-sept avril. Au printemps.
Ja, in de lente.	J'aime bien le printemps.
En waarom hou je van de lente?	Parce que le temps devient meilleur.

12. Honden en katten / Chiens et chats

Tu as un chien ?	Nee, ik heb geen hond. Maar wij hebben twee katten.
Comment s'appellent tes deux chats ?	Mijn katten heten Kiki en Koko.
Les noms sont drôles.	Ja, die zijn grappig. En jij, heb je een huisdier?
Non. Nous n'avons pas d'animal domestique.	Hou je niet van dieren?
J'aime beaucoup les animaux.	Houden je ouders niet van dieren?

De potentie van Luistertaal

Zoals de voorbeeldfragmenten illustreren, ligt er veel nadruk op de receptieve kennis bij de taalverwerving van het Frans. Dit blijkt ook uit de introductie van het boek:

“Er zijn veel wegen om vreemde talen te leren, maar de beste manier om de taal van de ander te verwerven is: luisteren naar liedjes of gesprekken, kijken naar films, lezen van kranten, boeken, stripverhalen of teksten op internet... op voorwaarde dat je ten minste 80% van wat je leest, ziet of luistert, begrijpt. Deze 50 tweetalige gesprekjes maken mogelijk dat je dagelijks Frans leest en dat je alles begrijpt dankzij de informatie uit het Nederlandse gedeelte. Als ik vraag « Tu habites où ? » en het antwoord is « Ik woon in Amsterdam. », begrijp je meteen de Franse vraag.” (p. 3)

Jérôme Paul is dan ook van mening: hoe meer je als eerste stap leest en luistert (receptiviteit) in een andere taal, hoe meer je vervolgens ook hiervan kan profiteren bij de tweede stap: spreken en schrijven (productiviteit).

Men kan op verschillende manieren met dit boek aan de slag gaan, of het als inspiratiebron gebruiken voor andere talen. Zo kunnen leerlingen hun leesvaardigheid in het Frans verbeteren door er zelfstandig mee aan de slag te gaan. Ook kan het boek klassikaal toegepast worden, door leerlingen chatgesprekken, al dan niet hardop, te laten lezen. Vervolgens kan aan de leerlingen gevraagd worden wat ze van het Frans hebben begrepen en waardoor ze dit begrepen. Oftewel, hoe ze tot deze informatie zijn gekomen. Waar nodig kunnen docenten de leerlingen helpen door aanvullend vragen te stellen, mocht de leerling niet alles begrijpen. Dit kan ook aan de hand van teksten en geluidsfragmenten toegepast worden volgens Paul: leerlingen lezen een Franse tekst of luisteren naar een fragment in het Frans en vertellen vervolgens in het Nederlands wat er is gezegd, welke passages uit de tekst of het fragment ze hebben begrepen en welke minder of helemaal niet. Een andere opdracht die toegepast kan worden met behulp van het boek, is het husselen van de chatgesprekken (tekstballonnen) op de computer en de leerlingen vervolgens opdracht te geven om de tekstballonnen weer in de goede volgorde te plaatsen.

Een laatste praktijkvoorbeeld van Luistertaal is wanneer een leerling een vraag in het Nederlands stelt waarop de docent in het Frans antwoordt, aldus Paul. Dit weergeeft duidelijk de praktijk van dit boek: de ene persoon spreekt Frans, de ander Nederlands. Dit kan zowel spontaan als gepland ingezet worden, bijvoorbeeld door leerlingen bewust te laten oefenen met vooropgezette gesprekken in het Nederlands-Frans, net zoals in het boek.

Meer weten?

Het boek is te bestellen via Amazon:
<https://www.amazon.de/Hoe-gaat-het-bien-Merci/dp/2490654098>

Project 4: Buurtalenproject

Titel project: Buurtalenproject

("Nachbarspracheprojekt")

Organisatie: Radboud Universiteit Nijmegen,
Universiteit Duisburg-Essen

Partners: Euregio Realschule Kranenburg, Euregio
Rhein-Waal, Arbeitsgemeinschaft Europäischer
Grenzregionen, Nederlandse Taalunie

Financiering: Interreg V programma van de Europese
Unie

Contactpersoon: Paul Sars, Henning Meredig, Jana
Hermann, Sabine Jentges

Domein/type: voortgezet onderwijs (sommige gevallen
basisonderwijs)

Land en regio: Nederland, Duitsland (grensgebied)

Tijdsspanne: 2017-2020

Bron afbeelding: <https://www.interregyouth.com/single-post/2019/10/21/Volunteering-at-the-INTERREG-project-Nachbarsprache-buurcultuur>

Omschrijving project (relevantie, doel, doelgroep)

In dit project ondersteunen verschillende partners scholen binnen het voortgezet onderwijs bij het organiseren en begeleiden van interculturele uitwisselingen in de Duits-Nederlandse grensregio. Het overkoepelende doel van dit project luidt: een regionale én Europese identiteit tijdens schooltijd van scholieren ontwikkelen. De uitwisselingen worden flexibel vormgegeven, om zo goed mogelijk rekening te houden met de wensen van de scholen. Daarom worden er onder meer **lesmaterialen/materiaalboxen** voor de uitwisselingen in samenwerking met de docenten ontwikkeld. Deze zijn toegespitst op het niveau en interesses van de leerlingen. Tot slot worden er **bijscholingen** en **taalworkshops** voor docenten aangeboden. De uitwisselingen zullen bijdragen aan een langdurig en positief contact met scholen uit de buurlanden Nederland en Duitsland. Normaal gesproken leren leerlingen de vreemde taal en cultuur vanuit hun eigen klaslokaal en in hun eigen school, maar om een taal en cultuur écht te leren kennen, is daadwerkelijk contact met scholieren van over de grens onmisbaar. Met afwisselende uitwisselingsprogramma's, grotendeels door de scholen zelf samengesteld, worden Duitse en Nederlandse scholieren dicht bij elkaar gebracht. Dit draagt onder andere bij aan het verkleinen van de stap om naar het buurland te gaan, voor bijvoorbeeld vakantie, studie of werk.

Binnen het project zijn de volgende doelen gesteld:

- Bevordering en blijvende intensivering van lessen in de Duitse taal en cultuur;
- Intensivering van grensoverschrijdende contacten tussen scholieren;
- Bevordering van de interesse van de scholieren in de buurtaal en buurcultuur; ontwikkeling van begrip voor elkaar;
- Scholieren door middel van direct contact met de buurtaal en buurcultuur voorbereiden op een grensoverschrijdende toekomst.¹⁵

¹⁵ Bronnen: <https://www.ru.nl/nachbarsprache-nl/het-project/infomateriaal-project/>; <https://www.ru.nl/nachbarsprache-nl/nieuws-events/nieuws/middelbare-scholen-project-nachbarsprache/>

Activiteiten

In grote lijnen bestaat het project uit de volgende activiteiten:

- Regelmatige uitwisseling tussen scholieren en vo-docenten;
- Ontwikkelen van lesmateriaal voor de Duitse en Nederlandse les (buurtaalonderwijs);
- Thematische workshops en taaltrainingen;
- Voortdurende monitoring van de uitwisselingsprojecten;
- Ideeën bundel voor een intensievere Nederlands-Duitse samenwerking op lange termijn.

Het gebruik van Luistertaal: lesmateriaal

Binnen het project is lesmateriaal ontwikkeld en beschikbaar gesteld¹⁶. Dit bestaat onder meer uit kennismakingsspellen, groepsspellen, teksten met bijbehorende opdrachten, quizzen en meer. In de meeste gevallen is minimaal niveau A2 nodig (in Duits dan wel Nederlands) om met het lesmateriaal aan de slag te kunnen gaan. Op de website van het project wordt het materiaal op thematische wijze weergegeven. Ondanks dat voor het meeste lesmateriaal al relatief veel productieve kennis nodig is van elkaars buurtalen, wordt er in één onderdeel receptieve meertaligheid expliciet genoemd. Dit is een document/boekje met een verzameling van lesmateriaal dat gebruikt kan worden voor een projectweek met het thema receptieve meertaligheid. Het doel van de projectweek is om strategieën te verzamelen voor het begrijpen van Nederlandse/Duitse woorden. Er zijn twee soortgelijke documenten, één voor Nederlandse leerlingen en één voor Duitse leerlingen.

Een voorbeeld van een opdracht uit het boekje is dat leerlingen zelf strategieën kunnen bedenken en opschrijven om woorden, zinnen of teksten in de buurtaal te begrijpen, zonder die zelf te hoeven beheersen. Het boekje geeft al enkele mogelijke antwoorden (p. 4 in het Duitse boekje, p. 5 in het Nederlandse boekje):

Mögliche Lösungen - Entschlüsselungsstrategien

Allgemein

- ✓ Herleitung aus anderen Sprachen
- ✓ Herleitung aus dem Kontext
- ✓ Durch Wortpartner, die im Zusammenhang mit dem Wort stehen (und häufig zusammen mit dem Wort auftreten)
- ✓ Anhand von Bildern
- ✓ Hinweise aus Haupt-/Zwischenüberschriften
- ✓ Grafische Signale wie Nummerierungen
- ✓ Grafische Signale wie Hervorhebungen, Betonungen von Informationen
- ✓ Signalwörter weisen auf Sinnzusammenhang hin
- ✓ Position im Satz
- ✓ Groß-/Kleinschreibung
- ✓ Inhaltliche Signale
- ✓ Wortart

Algemeen:

- ✓ Afleiden uit andere talen (Bijvoorbeeld uit het Engels, Frans, Latijn)
- ✓ Afleiden uit de context
- ✓ Door de woordgroep (combinatie van woorden die vaak samen voorkomen)
- ✓ Aan de hand van afbeeldingen
- ✓ Aanwijzingen uit de hoofd- en tussenkopjes in een tekst.
- ✓ Grafische signalen zoals nummering
- ✓ Grafische signalen zoals het benadrukken van informatie (Bijvoorbeeld dikgedrukt/onderstreept)
- ✓ Signaalwoorden die verwijzen naar de samenhang tussen de zinnen (Woorden zoals, maar (aber), hoewel (obwohl), bijvoorbeeld (Zum Beispiel))

Bovenstaande richt zich vooral op het begrijpen van teksten in de buurtaal. Hier zou Luistertaal / receptieve meertaligheid ook in spraakvorm opgenomen kunnen worden.

16 <https://www.ru.nl/nachbarsprache-nl/scholen/lesmateriaal/>

Hieronder staat een voorbeeld van een andere opdracht voor Duitse leerlingen, die hen op weg helpt om een fragment uit Jip en Janneke beter te begrijpen (p. 3):

2. Hier seht ihr einen Textausschnitt aus dem Buch von Jip en Janneke. Beantwortet dazu die folgenden Fragen.

Een buis op straat

Er zijn mannen op straat. Ze zijn aan het werk. Ze leggen een groot ding neer.

Een gek groot ding. En dan gaan ze weer weg.

'Kijk!' roept Janneke. 'Het is een buis.'

'Een stuk buis!' zegt Jip. 'Wat groot!' Ik kan er best in.'³

- a) Für das Textverständnis kann es dir zunächst helfen, verschiedene Wortarten zu identifizieren. Markieren alle Substantive/Nomen rot, alle Verben grün und alle Adjektive blau. Vergleiche dann mit deinem Partner und begründe, warum du denkst, dass es sich um diese Wortarten handelt.

Nederlandse leerlingen krijgen een soortgelijke opdracht, maar dan met een fragment uit het boek "die Kleine Hexe" (p. 12):

1. Het boek gaat over "die kleine Hexe." Wie zou dat kunnen zijn en waar zou het boek over kunnen gaan?

Het boek zou over een kleine heks kunnen gaan, die avonturen beleeft.

2. Hieronder zien jullie een deel uit het boek "die Kleine Hexe." Beantwoord de vragen.

Es war einmal eine kleine Hexe, die war erst einhundertsiebenundzwanzig Jahre alt, und das ist ja für eine Hexe noch gar kein Alter. Sie wohnte in einem Hexenhaus, das stand einsam im tiefen Wald. Weil es nur einer kleinen Hexe gehörte, war auch das Hexenhaus nicht besonders groß. Der kleinen Hexe genügte es aber, sie hätte sich gar kein schöneres Hexenhaus wünschen können. Es hatte ein wundervoll windschiefes Dach, einen krummen Schornstein und klapprige Fensterläden. Hinter hinaus war ein Backofen angebaut. Der durfte nun einmal nicht fehlen. Ein Hexenhaus ohne Backofen wäre kein richtiges Hexenhaus.

Kortom hebben de meeste opdrachten binnen het thema receptieve meertaligheid betrekking op lezen als receptieve vaardigheid. De andere component van receptieve meertaligheid wordt ook behandeld: luisteren. Een ander voorbeeld van een opdracht is namelijk dat leerlingen een Nederlands/Duits liedje horen. Hierbij krijgen ze de songtekst waar woorden uit zijn weggelaten, met de opdracht de ontbrekende woorden in te vullen.

De potentie van Luistertaal: spontane praktijkvoorbeelden

De uitwisselingen worden meestal door projectmedewerkers of studenten van beide universiteiten (de Radboud Universiteit en de Universiteit Duisburg-Essen) begeleid. Zij nemen vaak een observerende houding aan: ze leggen de focus op interactie tussen de leerlingen en letten onder meer op de voertaal die leerlingen kiezen. Volgens geïnterviewde Sabine Jentges gebruiken de scholieren verschillende strategieën om met elkaar te kunnen communiceren, waaronder: Duits als lingua franca, Nederlands als lingua franca, Engels als lingua franca, codeswitching en Luistertaal Nederlands-Duits.

Opvallend is dat sommige leerlingen meestal **Luistertaal** beginnen toe te passen – zonder daar afspraken over te maken of zich daar altijd bewust van te zijn – nadat ze ongeveer twee jaar in aanraking zijn geweest met de buurtaal (Nederlands voor de Duitse leerlingen en Duits voor de Nederlandse leerlingen). Het gebruik van Luistertaal wordt in deze gevallen niet opgelegd of gesuggereerd door bijvoorbeeld docenten: leerlingen doen dit op eigen initiatief. Een belangrijke voorwaarde is dat ze een redelijke basis hebben gelegd in andermans taal, door er voor langere tijd mee in aanraking te zijn geweest, aldus Jentges. Leerlingen worden bewust vrijgelaten in hoe zij communiceren, aangezien vooropstaat dat ze gezamenlijk in groepen opdrachten/activiteiten kunnen uitvoeren en met en van elkaar leren. Uiteindelijk blijft het doel dat leerlingen met buurtalen in contact komen en leren in een buurtalensituatie hun meertalige repertoire en competenties volop te benutten en efficiënt in te zetten. Hiernaast staat intercultureel bewustzijn voorop; kortom, dat scholieren zich bewust worden van mogelijkheden in de grensregio en dat onderlinge tolerantie wordt vergroot. Hiervoor is het foutloos begrijpen en spreken van de buurtalen niet nodig.

Als de leerlingen nog niet lang of helemaal niet begonnen zijn met het leren van de buurtaal, hebben de leerlingen meer moeite met communiceren met elkaar en vragen ze meer hulp van betrokken docenten en assistenten/stagiaires die ondersteunen tijdens de uitwisselingen. In die fase gebruiken leerlingen nog geen Luistertaal, onder meer omdat ze nog niet zeker genoeg zijn om naar andermans taal te luisteren of die te spreken. Sommige scholen kiezen er tijdens projectweken bewust voor om de voertaal te hanteren van het land waar leerlingen zich op dat moment bevinden (Nederlands in Nederland, Duits in Duitsland). Het zou leerlingen kunnen helpen, volgens Sabine Jentges, om hen beter voor te bereiden door bewustzijn te creëren van welke communicatiestrategieën zij kunnen gebruiken, waaronder Luistertaal. Dit kan gedaan worden aan de hand van een voorbereidende workshop. Samenvattend leert de ervaring dat Luistertaal al wordt toegepast tussen leerlingen en tijdens overleggen tussen docenten. Dit zonder vooraf afspraken te maken of zonder er specifiek bewust van te zijn dat ze het doen. Een soortgelijk project kan ook toegepast worden in andere landen en grensgebieden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan Zweden – Denemarken.

De potentie van Luistertaal in regulier onderwijs

Tijdens het interview met Sabine Jentges is tevens de potentie van Luistertaal besproken in het reguliere buurtalenonderwijs. Hierbij gaf ze aan dat er voor Luistertaal zeker mogelijkheden zijn binnen lessen Duits voor Nederlandse middelbare scholieren en binnen lessen Nederlands voor Duitse middelbare scholieren. Tijdens deze lessen wordt vaak namelijk weinig tot helemaal geen gebruik gemaakt van de doeltaal. Oftewel, Nederlands is vaak nog steeds de voertaal tijdens lessen Duits in Nederland en Duits is de voertaal in de lessen Nederlands in Duitsland. Hier kan Luistertaal als eerste stap een oplossing zijn, in de zin dat docenten de leerlingen doceren in de doeltaal, zodat de leerlingen alvast input ontvangen in de buurtaal door deze te horen c.q. luisteren, en in hun eigen taal kunnen reageren.

Meer weten?

<https://www.ru.nl/nachbarsprache-nl/>

Project 5: Euregio-Xperience

Titel project: Euregio-Xperience

Contactpersoon: Marleen Verberkt

Organisatie: Euregio Rijn-Maas Noord

Partners: Gilde Opleidingen, CITAVERDE College, Berufskollegs

Financiering: subsidie via INTERREG Deutschland-Nederland

Domein/type: middelbaar beroepsonderwijs (mbo)

Land en regio: Nederland en Duitsland (gebied van Euregio Rijn-Maas Noord)

Tijdsspanne: juli 2019 - september 2022

Bron afbeelding: <https://euregio-rmn.de/>

Omschrijving project (relevantie, doelgroep en activiteiten)

Met dit project wil de Euregio Rijn-Maas Noord met name jongeren in opleiding enthousiasmeren om de arbeidsmarkt in het buurland te verkennen. De activiteiten van het project lopen uiteen; middels taalcursussen, cultuur- en sollicitatietrainingen, workshops, bedrijfsbezoeken en stagebemiddeling krijgen mbo-studenten de kans om kennis te maken met de euregionale arbeidsmarkt. Daarmee wordt de weg vrijgemaakt voor een euregionale carrière en wordt er een verdere stap gezet richting een gezamenlijke Duits-Nederlandse arbeidsmarkt. Mbo-studenten die een grensoverschrijdende stage in de Euregio Rijn-Maas Noord (willen) lopen, krijgen ondersteuning bij de zoektocht naar een stagebedrijf. Door dit project kunnen mbo-studenten en Berufsschüler hun horizon verbreden door de kans die ze krijgen om ervaring op te doen in het naburige land. Bij het project zijn tevens ondernemers betrokken die als gastdocent kunnen optreden in het onderwijs. Het project heeft betrekking op alle opleidingen binnen het middelbaar beroepsonderwijs (mbo), met een extra focus op de opleiding tot pedagogisch medewerker. Hier is een extra module voor ontwikkeld.

Communicatieve modi en strategieën & Luistertaal

Binnen het project worden taalcursussen gegeven uit een netwerk van docenten. Docenten bepalen zelf uit welke activiteiten een les bestaat, maar houden rekening met de vraag van de deelnemers en eventueel de beroepscontext. De docenten die voor de klas staan spreken allemaal op een goed/hog niveau de taal van de deelnemers. Van welke communicatieve strategieën concreet gebruik wordt gemaakt, verschilt per klas en hier heeft Marleen Verberkt, blijkens de ingevulde vragenlijst, minder zicht op. Er zijn wel materialen in ontwikkeling voor het project voor de docenten. Of Luistertaal hier onderdeel van kan uitmaken, staat nog open voor discussie. Een aandachtspunt hierbij is om rekening te houden met dialecten in de euregionale context. Daarom dient er bijvoorbeeld rekening te worden gehouden met accenten bij het inspreken van luisteroefeningen.

Tot slot bestaan soortgelijke euregionale projecten in het beroepsonderwijs, waaronder het project 'Taal verbindt', opgezet vanuit 'de Ler(n)ende Euregio', een netwerk c.q. samenwerkingsverband van scholen voor beroepsonderwijs, opleidingsbedrijven en de overheid in de Euregio Rijn-Waal. Meer informatie: <https://taal-verbindt.com/>

Meer weten?

<https://euregio-rmn.de/projecten/euregio-xperience-2/>

Onderzoek Development of EFL (English as a foreign language) in secondary CLIL education

Contactpersoon: Tom Smits

Domein/type: voortgezet en/of beroepsonderwijs (vakken nog nader te bepalen)

Land en regio: België en Litouwen

Tijdsspanne: 2019-2023

Het volgende onderzoek wordt ter verdere inspiratie voor het voortgezet en beroepsonderwijs beschreven. Het onderzoek is onderdeel van een dubbeldocoraat; een gezamenlijk doctoraat dat wordt voorbereid aan de Universiteit van Antwerpen en de Kaunas University of Technology.

In de nieuwe communicatieve setting van Engelstalige CLIL (Content and Language Integrated Learning)¹⁷ in Vlaanderen (en minder nieuw: in Litouwen) wordt het Engels gebruikt als de lingua franca, wat voor de meesten een kunstmatige communicatieve context creëert. Om te onderhandelen en betekenis te co-construeren, zullen zowel de leerlingen als de leerkrachten waarschijnlijk terugvallen op translanguaging. Door een mix van sprekers – leerlingen en leraren in Vlaanderen en Litouwen – in de steekproef te betrekken, zal het mogelijk zijn om de verschillende modi en effecten van translanguaging en de daarbij behorende houdingen die het oproept te analyseren. Het onderzoek heeft een pragmalinguïstische benadering, waarbij observaties c.q. klasetnografie worden uitgevoerd en enquêtes en interviews worden afgenomen. De relevantie van het onderzoek luidt: het uitvoeren van taalkundig onderzoek met mogelijke pedagogische toepassingen nadien. De doelstelling van het onderzoek is om taalkundig onderzoek uit te voeren dat gericht is op leerlingen en docenten.

De potentie van Luistertaal

Binnen het onderzoek worden, zoals boven al is vermeld, talige verschijnselen van in ieder geval translanguaging, codeswitching en interlanguage belicht. **Luistertaal** zou een aandachtspunt kunnen zijn in dit onderzoek. Het is namelijk een natuurlijk fenomeen in de onderzoekscontext, oftewel, Luistertaal komt hoogstwaarschijnlijk al de facto om de hoek kijken. Dit toont het automatische en natuurlijke gebruik van Luistertaal. Een doorgedreven effectiviteitsonderzoek zou bovendien volgens Tom Smits zeer innovatief zijn.

Volgens geïnterviewde Tom Smits zijn er twee mogelijkheden met Luistertaal in het onderzoek (een minimale gegarandeerde en een maximale innovatieve):

1. Het is te verwachten dat men Luistertaal sowieso zal tegenkomen, omdat het een intuïtief communicatiemiddel (b)lijkt te zijn binnen een CLIL-lescontext. Om Luistertaal te onderzoeken kunnen er vragen over (gesproken) taalangst opgenomen worden in het studentenonderzoek, aangezien eerder onderzoek hierover een positief effect van Luistertaal op het angstniveau van studenten heeft aangetoond.
2. Een effectiviteitsonderzoek waarbij één leerlingengroep mét en een andere zonder geformaliseerde Luistertaal als onderdeel van de CLIL-aanpak betrokken is. Dit zou het eerste effectiviteitsonderzoek naar Luistertaal in CLIL zijn. Hiervoor moeten de docenten de basis van Luistertaal kennen, die kan worden verstrekt via een handleiding.

¹⁷ CLIL: een onderwijsvorm waarbij een vreemde taal wordt gebruikt voor het leren en onderwijzen van taal en inhoud.

Hoofdstuk III. Hoger onderwijs

Project 6: Luistertaal als instructietaal op de Universiteit Utrecht

Titel project: Luistertaal als instructietaal op de Universiteit Utrecht (opbrengst van het educatieve-middelenproject; EMP-project)

Contactpersoon: Jan D. ten Thije

Domein/type: universitair onderwijs

Land en regio: Nederland, Utrecht

Tijdsspanne: 2016 - heden

Bron afbeelding: <http://www.luistertaal.nl/wat-is-luistertaal/>

Omschrijving project (doel, doelgroep, context, relevantie)

Studenten van de Universiteit Utrecht kunnen binnen het Departement Talen, Literatuur en Communicatie uit meer dan 80 vakken kiezen waarin Luistertaal wordt ingezet. De vakken behoren tot de opleidingen Nederlands, Duits, Frans, Spaans, Italiaans, Communicatie- en informatiewetenschappen en Taalwetenschap. Hierdoor wordt de toegankelijkheid van de cursussen vergroot; om deel te kunnen nemen aan de cursussen volstaat immers voldoende receptieve kennis van de instructietaal (verstaan en lezen). Productieve taken mogen studenten verrichten met behulp van Engels of Nederlands. Studenten mogen bij Luistertaalcursussen kortom luisteren in een vreemde taal en antwoorden in het Nederlands of Engels. Deelnemers worden ook wel 'Luistertaalstudenten' genoemd.¹⁸

Hieronder staat de cursusbeschrijving uit de cursuscatalogus van de Universiteit Utrecht, waarin Luistertaal als mogelijkheid wordt beschreven¹⁹:

Luistertaal

In deze cursus is Luistertaal mogelijk. Deze cursus wordt aangeboden in het Nederlands. De cursus staat ook open voor studenten die deze taal vooral receptief beheersen (als luistertaal). Deze studenten kunnen desgewenst in het Engels deelnemen, en ook toetsonderdelen in die taal afleggen. Als je van luistertaal gebruik wilt maken, neem dan direct na inschrijving contact op met de docent. Let op: als je van luistertaal gebruik maakt, dan wordt deze cursus opgenomen in de profileringsruimte van je opleiding. De cursus kan dan niet gelden als taalspecifieke cursus binnen het major of minor onderdeel van je opleiding.

¹⁸ <https://students.uu.nl/gw/Luistertaal>

¹⁹ https://osiris.uu.nl/osiris_student_uuprd/OnderwijsCatalogusSelect.do?selectie=cursus@cursus=C13V14402&collegejaar=2019@taal=nl

Studenten kunnen hun receptief niveau van een bepaalde taal online controleren/testen en vervolgens besluiten om zich al dan niet aan te melden bij de betreffende docent van de cursus die ze willen volgen. Tijdens de test bekijken studenten een fragment van een college in de betreffende taal en beantwoorden in aansluiting hierop enkele meerkeuzevragen – in dezelfde taal –, zodat ze een idee krijgen of ze voldoende receptieve kennis hebben van de betreffende instructietaal om deel te kunnen nemen aan de cursus waarin ze interesse hebben. Als dit het geval is, dan dienen studenten contact op te nemen met de betreffende cursuscoördinator. Diegene controleert de luister- en leesvaardigheid van de student nogmaals om te bekijken of deze succesvol kan deelnemen. Onderstaande afbeelding toont de online luistervaardigheidstest voor, in dit geval, de Franse taal²⁰.

Luistertaal Frans
Bienvenue!

Je bekijkt vier korte fragmenten uit een inleidend college over Franse literatuur na WO II. Bij elk fragment horen twee vragen. Je ziet direct of je een vraag goed hebt beantwoord. Aan het einde van de toets krijg je de totaalscore te zien.

Je totaalscore op de toets geeft je een idee of je voldoende begrijpt van de taal om deel te nemen aan een cursus in de instructietaal Frans. Heb je interesse je in te schrijven voor een cursus en is de zelftest goed uitgevallen? Neem dan eerst contact op met de cursuscoördinator of verantwoordelijke docent, samen bekijken jullie vervolgens of jouw receptieve vaardigheden goed genoeg zijn om je in te kunnen schrijven voor de cursus.

Ga naar de volgende pagina om het eerste fragment te bekijken.

You will watch four short fragments from an introductory lecture on French literature after WW II. Every fragment comes with two questions. You immediately see whether you have answered a question correctly. You will receive your overall score at the end of the test.

Your overall score on the test will give you an indication of whether you understand the language well enough to participate in a course for which French is the language of instruction. Are you interested in enrolling in a course, having received an adequate outcome on the self-test? Please first contact the course coordinator or the responsible teacher; together you will decide whether your receptive skills are good enough to enrol in the course.

Go to the next page to watch the first fragment.

Luistertaal Frans
Zelftest receptieve taalvaardigheid: Frans - Self-test receptive language skills: French

Question 1 de 8

Quel est le contexte de la théorie de l'engagement de Sartre ?

- L'Occupation.
- La Libération
- La Grande Dépression.

Naast het feit dat deze cursussen de toegankelijkheid voor studenten vergroten, kunnen studenten ook hun studietijd verrijken door ervaring op te doen in een internationale *classroom*. Bovendien kunnen studenten hun taalvaardigheid in een specifieke taal verbeteren. Zo kan het bijvoorbeeld uitkomst bieden voor Nederlandse studenten die graag vakken willen volgen bij talenopleidingen en bijvoorbeeld Duits of Italiaans receptief beheersen, maar nog niet voldoende spreken. Ook kan het uitkomst bieden voor internationale studenten die behoefte hebben aan een groter cursusaanbod en Nederlands voldoende verstaan, maar nog niet zo goed spreken en dit willen verbeteren door Nederlandstalige vakken te volgen. Een bijkomend voordeel is dat er geen extra middelen vrijgemaakt hoeven te worden voor deze specifieke vorm van internationalisering. Het gaat namelijk al om bestaande cursussen binnen het bacheloraanbod.

Meer weten?

<https://www.uu.nl/nieuws/nieuw-bij-talenopleidingen-cursussen-met-Luistertaal>

<https://www.dub.uu.nl/nl/nieuws/experiment-meertaligheid-bachelorcursussen>

²⁰ https://xerte.uu.nl/play.php?template_id=111

Project 7: Medezeggenschap & Meertaligheid op de Universiteit Utrecht (Luistertaal / Lingua Receptiva)

Titel project: Medezeggenschap & Meertaligheid op de Universiteit Utrecht (Luistertaal / Lingua Receptiva)

Contactpersoon: Jan ten Thije en Kimberly Naber

Domein/type: hoger onderwijs, universiteit

Land en regio: Nederland & internationaal

Tijdspanne: 2020 - minimaal zomer 2022

Universiteit Utrecht

Omschrijving project (relevantie, doel, methodes)

In november 2019 heeft het College van Bestuur van de Universiteit Utrecht besloten dat de medezeggenschap van internationale studenten en medewerkers in de universiteitsraad ('U-Raad') met ingang van september 2020 zal worden gefaciliteerd door het gebruik van Luistertaal / Lingua Receptiva (met andere woorden: *internationals* spreken Engels en verstaan Nederlands en *locals* verstaan Engels en spreken Nederlands). Daarbij zijn voorzieningen aangekondigd, zoals het tweetalig aanbieden van beleidstukken voor medezeggenschap, dan wel het toevoegen van een Engelse samenvatting. Daarnaast zal er een receptieve cursus Nederlands en een training meertalig vergaderen worden aangeboden. Bij de verkiezingen voor het academische jaar 2020-2021 zijn twee internationale studenten in de U-Raad verkozen, afkomstig uit India en Portugal.

Het doel van dit project is een bijdrage te leveren aan het zeker stellen en bevorderen van meertalige participatie van alle geledingen (studenten, docenten, stafmedewerkers) in zeggenschapsorganen op alle niveaus (afdelingen, departementen, faculteiten en U-raad en bestuursdienst) van de Universiteit Utrecht voor het komende decennium. Daartoe is het nodig verschillende meertalige communicatieve modi te verkennen en te faciliteren voor zowel *locals* als *internationals*. In het bijzonder zijn dit de modi Luistertaal, Engels als lingua franca, vertalen/tolken en codewisseling (het wisselen tussen talen, bijvoorbeeld in één zin). Het project heeft onder meer als doelstelling bij te dragen aan een inclusievere academische internationale gemeenschap in Utrecht.

Activiteiten

Het onderzoeksproject bestaat samengevat uit de volgende onderdelen/activiteiten:

1. De beslissing van het CvB om meertaligheid te faciliteren dient verder geïmplementeerd te worden in voorzieningen binnen de Universiteit Utrecht.
2. Onderzoek naar bestuurstaal/meertaligheid in medezeggenschap wordt uitgebreid tot een facultaire verkenning.
3. Verkenning van het bestuurstaalbeleid van andere Nederlandse en (waarschijnlijk) internationale universiteiten in vergelijking met de Universiteit Utrecht.
4. Beschrijving van nadere beleidsvoornemens (opnemen van Luistertaal) in de uitwerking van het Strategisch Plan 2020-2025 van de Universiteit Utrecht, aan de hand van bovengenoemde verkenningen.
5. Het ontwikkelen van een draaiboek voor het inwerken van nieuwe raadsleden.
6. Instellen vertaalprotocol: afspraken maken inzake vertalingen van U-Raad-documenten (Nederlands-Engels).
7. Uitbreiding universitaire woordenlijst: het samenstellen van een begrippenlijst met specifiek bestuurlijk jargon.
8. Er wordt een 'buddy' aangesteld voor begeleiding tijdens medezeggenschap: het voorkomen van misverstanden en gevraagd en ongevraagd adviseren.
9. Het beschikbaar stellen (ontwikkelen & uitvoeren) van een cursus receptief Nederlands voor medezeggenschap.
10. Het beschikbaar stellen (ontwikkelen & uitvoeren) van trainingen intercultureel/meertalig vergaderen voor alle raadsleden.
11. Het uitvoeren van interactieonderzoek binnen U-Raadsvergaderingen: analyse van onder meer de interactiepatronen.

Het project is gestart met een vooronderzoek: middels empirisch onderzoek wordt verkend hoe de internationale studenten in de U-Raad het beste bijgestaan kunnen worden in de schriftelijke en mondelinge communicatie tijdens vergaderingen. Daarnaast worden de vergaderingen van de U-Raad geobserveerd met de focus op de meertalige communicatie en hoe deze nu verloopt en beter kan verlopen.

De potentie van Luistertaal

Binnen het onderzoek vormt Luistertaal het uitgangspunt en tevens wordt Engels als lingua franca, vertalen/tolken en codewisseling in ogenschouw genomen. Er wordt onder meer onderzocht hoe Luistertaal onderdeel uit kan maken van beleid en hoe het opgenomen kan worden in verschillende cursussen, waaronder receptief Nederlands en de cursus meertalig/intercultureel vergaderen. Luistertaal heeft kortom al een prominente plek in dit project, aangezien het het centrale uitgangspunt vormt. De universiteitsraad is voornemens om meertaligheid te gebruiken, vast te leggen in beleid en mensen te ondersteunen aan de hand van cursussen en verdere ondersteuning.

In lijn met bovengenoemde twee projecten in Utrecht, is er tevens vanuit de Universiteit Gent interesse om Luistertaal in te bedden in zowel bestuur en medezeggenschap, als in verschillende opleidingen.

Meer weten?

Demonstratiefilmpje over meertalig vergaderen aan de hand van Luistertaal:

<https://vimeo.com/434298164>

Project 8: High Potentials Crossing Borders

Titel project: High Potentials Crossing Borders

(INTERREG-V-programma Europese Unie)

Contactpersoon: David Harder

Domein/type: hoger beroepsonderwijs

Land en regio: Nederland en Duitsland (grensgebied)

Tijdspanne: 2016 - januari 2021

Bron afbeelding: <http://highpotentials.online/nl/>

Omschrijving project (relevantie, doelgroep)

High Potentials Crossing Borders is een samenwerkingsproject tussen Nederlandse en Duitse hogescholen voor het coachen en adviseren van getalenteerde studenten en is gericht op het binden van excellente studenten van vier hogescholen aan het bedrijfsleven in het Duits-Nederlandse grensgebied. Het project wordt financieel gesteund door de Europese Unie, de Provincie Limburg (Nederland) en het Bundesland Nordrhein-Westfalen. Deelnemende scholen zijn: Fontys Venlo, Zuyd Hogeschool, Hochschule Niederrhein en Hochschule Düsseldorf.

Doel van het project is studenten kennis te laten maken met de regionale grensoverschrijdende **arbeidsmarkt** en bedrijven die daar gevestigd zijn. Daarnaast is het project bedoeld voor studenten die hun talenkennis van het Duits dan wel Nederlands willen vergroten en willen wonen en werken in het buurland. Studenten kunnen vertrouwd raken met de werkomgeving en bedrijfscultuur in het buurland. Binnen het project zijn er mentoren aangewezen; via hen kunnen bedrijven nieuwe contacten aangaan met potentieel personeel en leidinggevenden. Op deze manier kan in een vroeg stadium jong talent gevonden worden. De bedrijven werken verder aan de competentie-ontwikkeling van deze studenten.

Activiteiten

Het project bestaat zowel uit opleidingstrajecten voor studenten als uit praktijkgerichte onderzoeksopdrachten; dit in samenwerking met diverse bedrijven in de regio. Daarnaast is een kerncomponent het mentoringstraject, waarbij studenten acht maanden door een mentor worden begeleid en gecoacht. Samen met de mentor leren ze een bedrijf kennen.

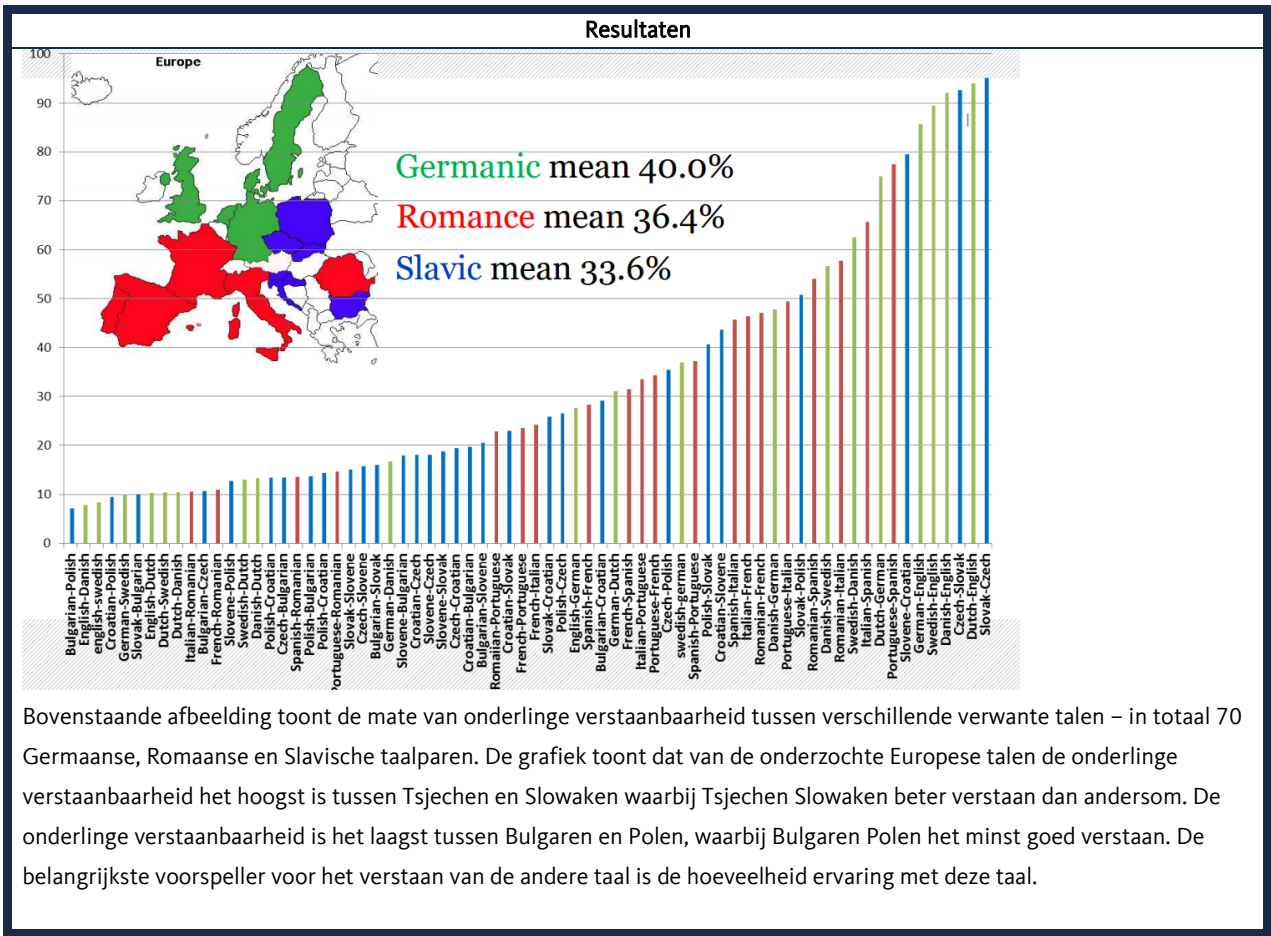
De potentie van Luistertaal

Binnen het project is ruimte voor Luistertaal volgens geïnterviewde David Harder. Met Luistertaal zou men alvast vertrouwd kunnen raken met de buurtaal waardoor diegene zich meer op zijn of haar gemak voelt bij de buurtaal. Zo kan er eerst gewerkt en geoefend worden met de receptieve vaardigheden en een receptieve methodiek c.q. didactiek ontwikkeld worden in samenwerking met het taalcentrum in Venlo. Studenten ontvangen na de selectieprocedure namelijk een intensieve taalcursus in de buurtaal. Vervolgens kan er geleidelijk als tweede stap toegewerkt worden naar het productief gebruiken van de buurtaal, iets dat studenten uiteindelijk nodig hebben om te kunnen functioneren in het buurland. Met Luistertaal kan kortom de angst c.q. drempel weggenomen worden dat studenten een taal vloeiend zouden moeten beheersen. Momenteel voelen studenten zich namelijk soms ongemakkelijk om de buurtaal te spreken. Daarnaast kan met behulp van Luistertaal ervoor gezorgd worden dat studenten niet automatisch overstappen naar het Engels, maar de buurtaal hanteren waarin ze zich uiteindelijk ook productief verder dienen te ontwikkelen.

In de praktijk werkt elke student samen met een mentor uit het regionale bedrijfsleven; tussen hen wordt telkens een-op-een de voertaal afgesproken. Uit de praktijk blijkt dat vaak Nederlanders sneller het Duits beheersen dan andersom. Momenteel komt het nog wel eens voor dat naar het Engels wordt overgestapt, hetgeen niet het doel en idee is van dit project. Zeker voor studenten die zich willen vestigen in het buurland, is dat geen welkome oplossing. Vanuit het project worden studenten gestimuleerd om zich ergens te vestigen en daar komt de beheersing (receptief en productief) van de buurtaal automatisch bij kijken. Luistertaal kan in dit geheel een positieve bijdrage leveren.

Meer weten?
http://highpotentials.online/nl/

Vervolgprojecten

In aanvulling op het MICReLa-project zijn er verschillende projecten opgezet met verschillende taalcombinaties die gericht zijn op receptieve meertaligheid en onderlinge verstaanbaarheid. In deze projecten wordt tevens de MICReLa-applicatie gebruikt waarbij participanten de taak krijgen woorden te vertalen. Resultaten worden vergeleken met de resultaten uit het MICReLa-project. Zo zijn de talen Fins en Ests vergeleken, waaruit bleek dat Esten de Finnen beter verstaan dan andersom. Nog een voorbeeld is de onderlinge verstaanbaarheid tussen talen die in Vanuatu worden gesproken, een eilandengroep in Oceanië. Participanten kregen een kaartje met vier verschillende afbeeldingen. Ze kregen een woord te horen, waarvan ze telkens de vertaling van het woord in de vreemde taal op het kaartje moesten aanwijzen. Een laatste voorbeeld is een project waarin de onderlinge verstaanbaarheid is gemeten tussen Koerdische dialecten in Elazığ, Turkije.

Meer weten?

<http://www.let.rug.nl/gooskens/project/>

<http://www.let.rug.nl/gooskens/?p=project>

Hoofdstuk IV. Professionalisering

Het volgende hoofdstuk heeft betrekking op professionalisering, oftewel opleiding en training in verschillende domeinen. Hierbij wordt tevens aandacht besteed aan de potentie van Luistertaal in het leren en ontwikkelen van taalcompetenties. Denk aan mensen die werkzaam zijn of opgeleid worden in specifieke beroepsgroepen. Aan de hand van dit hoofdstuk kan men verkennen hoe mensen gericht bepaalde communicatieve vaardigheden en taalcompetenties kunnen aanleren, kennis kunnen opdoen in verschillende domeinen en welke rol Luistertaal in dit geheel kan spelen.

Project 9: TraINERs

Titel project: TraINERs

Contactpersoon: Sofie Vermeieren, Valérie

Vanceulebroeck

Domein/type: hoger onderwijs

Organisatie: Hogeschool Antwerpen

Land en regio: België (Antwerpen) – samenwerking met partners wereldwijd

Tijdspanne: 2019-2022

Omschrijving project (relevantie, doelgroep, activiteiten)

TraINERs is een trainingsprogramma dat inspeelt op de groeiende behoeften op het gebied van interculturele communicatie. Het programma bestaat uit online materiaal en ondersteuning om docenten op te leiden in de ontwikkeling van de interculturele competenties en vaardigheden van verpleegkundestudenten. Binnen het project is het streven ontmoetingen met (talig en cultureel) diverse patiënten te versterken en verpleegkundigen voor te bereiden om interculturele professionals te worden die zich kunnen bewegen in nieuwe/verschillende sociaal-culturele contexten. In het project wordt een bepaald profiel gedefinieerd met interculturele competenties en vaardigheden voor zowel docenten als studenten om interculturele communicatie in de gezondheidszorg te bevorderen. Ook wordt er een instrument ontwikkeld om de groei van interculturele communicatie te evalueren.

De potentie van Luistertaal

Uit het interview blijkt dat het curriculum van Verpleegkunde ruimte biedt om meer informatie op te nemen over Luistertaal, zoals hoe het in de praktijk goed kan werken en wat daarbij aandachtspunten zijn. In het kader van het TraINERs-project kan het lesmateriaal aangevuld worden met opnames van specifieke casussen c.q. authentiek beeld-/geluidsmateriaal met praktijkvoorbeelden om te laten zien hoe meertalige dialogen tussen zorgverlener en patiënt succesvol kunnen verlopen aan de hand van Luistertaal. Op deze wijze worden studenten verpleegkunde zich beter bewust van de communicatiemogelijkheden met patiënten. Ook kan het studenten erop wijzen dat ze niet altijd één gemeenschappelijke taal hoeven te hanteren. Aan de hand van dit beeldmateriaal kunnen studenten oefenen met verschillende (combinaties) van communicatiestrategieën die ze kunnen inzetten tijdens meertalige gesprekken met patiënten. Daarbij kan aandacht gegenereerd worden voor de stappen die genomen kunnen worden om een zo efficiënt mogelijk meertalig gesprek te voeren, waarbij tevens rekening wordt gehouden met ieders culturele achtergrond.

Meer weten?
https://www.ap.be/project/trainers

Project 10: TC Nurse (Transcultural Nurse)

Titel project: Transcultural Nurse

Contactpersoon: Sofie Vermeieren, Valérie

Vanceulebroeck

Organisatie: Hogeschool Antwerpen

Domein/type: hoger onderwijs

Land en regio: België (Antwerpen) – samenwerking met universiteiten in Spanje, Portugal, Turkije

Tijdspanne: 2018-2021

Omschrijving project (relevantie, doelgroep, activiteiten)

Het project focust op hoe sociale en transculturele competenties binnen de verpleegkunde gerealiseerd en bevorderd kunnen worden en hoe studenten hier gericht in opgeleid en verder in ontwikkeld kunnen worden. Denk hierbij aan het bevorderen en waarderen van culturele, linguïstische en religieuze diversiteit zoals gedeelde waarden, gelijkheid, non-discriminatie en sociale inclusie. Daarbij wordt er met name focus gelegd op de ondersteuning van CLIL (Content and Language Integrated Learning). Door opleiding en onderwijs worden voornoemde competenties bevorderd. De doelgroep is naast verpleegkundestudenten ook onderwijzend/klinisch personeel en besluitvormers/beleidsmakers.

De potentie van Luistertaal

Luistertaal maakt momenteel geen expliciet onderdeel uit van het project om meertalige communicatie te faciliteren c.q. mogelijk te maken. Het wordt soms gebruikt tussen docenten die verwante talen spreken, echter niet tussen studenten onderling. Dit gebeurt bovendien in informele contexten. Er is echter zeker interesse om te verkennen hoe Luistertaal als competentie kan bijdragen en ondersteunen in de meertalige communicatie.

Aansluitend op bovenstaande twee projecten, wordt er bij de Universiteit Utrecht een project op poten gezet om de meertalige communicatie in de bouw te optimaliseren. Doel is aandacht te schenken aan de mogelijkheden van verschillende communicatiestrategieën in de bouw, waaronder Luistertaal. Kortom, er komt aandacht voor het (talig) opleiden en professionaliseren van werklieden in de bouw.

Meer weten?

<https://www.ap.be/project/tc-nurse>

<http://tcnurse.eu/>

Hoofdstuk V.

Samenwerkingsverbanden

Hieronder volgen drie min of meer 'spontane' praktijkvoorbeelden van Luistertaal. Deze voorbeelden laten zien hoe Luistertaal kan werken in samenwerkingsverbanden, zonder er een compleet project of onderzoek aan te wijden, en kunnen als inspiratie dienen voor mensen die tijdens meertalige overleggen de meertalige communicatie in goede of betere banen willen leiden. Denk bijvoorbeeld aan alternatieven voor overleggen waarin Engels als voertaal vaak wordt gekozen. Ook kan dit hoofdstuk een inspiratie zijn voor het gebruik van Luistertaal in bestuurstaal.

Samenwerkingsverband 1: Luistertaal in de Euregio Rijn-Waal

Interview met Heidi de Ruiter, senior beleidsmedewerker & woordvoerder bij de Euregio Rijn-Waal

Euregio Rhein - Waal
gemeinsam stärker samen sterker

Bron afbeelding: <https://www.euregio.org/>

1. Kun je de situaties beschrijven waarin Luistertaal wordt gebruikt tijdens overleggen?

-Deelnemers, naamgeving, andere communicatiestrategieën in combinatie met Luistertaal, motief, enzovoort

Binnen de Euregio Rijn-Waal is het eigenlijk al van begin af aan (in 2021 vierden wij ons 50-jarig jubileum) al het ongeschreven beleid of praktijk, dat iedereen zijn eigen taal mag gebruiken. Binnen de Euregio Rijn-Waal zijn alle leden gelijkwaardig en het kiezen van een van beide talen als voertaal zou

kunnen leiden tot benadeling van het andere land. In het begin was de Euregio natuurlijk een stuk kleiner dan nu het geval is met zo'n 8 aangesloten gemeenten en bood ook het dialect of *Platt* een goede communicatiebasis. Ook was 50 jaar geleden de kennis van het Engels bij met name de Duitse leden een stuk minder. Omdat deze praktijk goed beviel en bevalt, maken we nog steeds gebruik van luistertaal. Wij noemen dit trouwens "iedereen spreekt zijn eigen taal", soms aangevuld met de opmerking "en na vijf minuten spreekt iedereen Duits". Dit laatste geeft ook aan dat we het principe niet heel stringent hanteren: voor bepaalde uitdrukkingen en terminologie wordt er nogal eens tussen de talen geswitcht. Door gebruik te maken van Luistertaal kunnen we in gespreksituaties tot 20-30 personen ook goed zonder tolk uit de voeten. Bij grotere bijeenkomsten zoals de Euregioraadsvergaderingen en conferenties, waar snel 100 mensen aanwezig zijn, maken we uiteraard wel gebruik van tolken. De setting leent zich er dan niet voor om af en toe even snel iets te vertalen, mocht dat toch nodig zijn en het is wel belangrijk dat iedereen goed meekrijgt waar het over gaat.

2. In welke taal worden officiële documenten (verslaglegging van overleggen etc.) beschikbaar gesteld?

In principe worden alle officiële stukken, zoals uitnodigingen, vergaderstukken voor commissies, Euregioraad en werkgroepen, notulen, websites etc. volledig tweetalig ter beschikking gesteld. Er is slechts één uitzondering en dat zijn de vergaderstukken en notulen van de vergaderingen van het Dagelijks Bestuur. Hier is de schriftelijke

voertaal Duits. Hier is voor gekozen, omdat het Dagelijks Bestuur maandelijks vergadert. Het kost ons te veel capaciteit om dan de stukken tweetalig gereed te krijgen. Bovendien betreft het een kleine groep (8 bestuursleden), die allemaal, ook de Nederlanders, goed met de Duitse taal uit de voeten kunnen. Tijdens de vergaderingen kan in principe wel iedereen weer zijn/haar eigen taal spreken.

3. Wat werkt er goed en wat minder goed bij Luistertaal binnen de Euregio Rijn-Waal (wat zijn valkuilen, voor- en nadelen en aandachtspunten)?

Een voorwaarde voor een succesvol gebruik van Luistertaal is natuurlijk dat alle gesprekspartners over voldoende receptieve/passieve kennis van de vreemde taal beschikken. Alle collega's spreken en verstaan bij ons ook beide talen. Mocht een nieuwe collega de buurtaal nog niet beheersen, biedt de Euregio Rijn-Waal hem/haar de mogelijkheid om een intensieve taalcursus te volgen. Ook onze raadsleden en contactpersonen bieden wij met enige regelmaat de mogelijkheid om een taalcursus te volgen aan, evt. gecombineerd met een cursus over cultuur- en structuurverschillen. Verder is het tijdens het overleg of vergadering wel belangrijk om regelmatig te checken of iedereen het nog volgt en om duidelijk en niet te snel te spreken. Dit laatste is soms nogal lastig, omdat mensen in hun enthousiasme toch sneller praten. Ook blijkt vaak dat zelfs een licht accent het al moeilijk maakt om een gesprek of vergadering goed te begrijpen, terwijl het accent door de moedertaalsprekers nauwelijks wordt waargenomen. Het grote voordeel is natuurlijk dat alle sprekers zich op hun eigen manier kunnen uitdrukken en niet hoeven te zoeken naar woorden. Engels wordt zelden of nooit als alternatief gebruikt. Hoewel ik dit aan de ene kant erg prettig vind, merk ik wel, dat als ik toch een keer in het Engels moet communiceren, het Engels van vrij ver moet komen, wat wel lastig is.

4. Hoe introduceren jullie het gebruik van Luistertaal (geven/hebben jullie een voorbeeld of handleidingen/instructies van hoe het te gebruiken of is het veelal spontaan gebruik van Luistertaal) en wat zijn zoal de reacties van medewerkers (en sollicitanten) en partners (contacten van buiten) van de Euregio als jullie Luistertaal voorstellen en niet Engels als voertaal?

Als we een overleg of afspraak met mensen hebben, die uit hetzelfde land komen, beginnen we het gesprek altijd in hun taal, dus dat is dan geen issue meer. Als mensen opbellen of een mail sturen, vragen ze vaak of ze Duits/Nederlands kunnen spreken en zij zijn dan altijd heel opgelucht als blijkt dat dat het geval is. Bij overleggen of besprekingen waarbij zowel Nederlanders als Duitsers aanwezig zijn en waar wij gespreksleider zijn, leggen we meestal bij de begroeting uit, dat het bij ons de gewoonte is dat iedereen zijn eigen taal spreekt en dat wij voorstellen om het in dit geval ook zo te doen. Natuurlijk bieden we dan wel aan om evt. te vertalen mocht men het toch niet allemaal begrijpen. De meeste mensen vinden het een interessant idee en het werkt eigenlijk altijd prima. Mocht blijken dat er iemand bij zit, die de buurtaal vloeiend beheerst, kan het zijn, dat we die taal als voertaal kiezen. Meestal is het Duits, maar het komt ook wel voor, dat het dan een Nederlands gesprek wordt.

5. Ligt Luistertaal vast in officieel beleid voor medewerkers van de Euregio? Zo ja: waarom en op welke manier? Zo niet, waarom niet, en zou dit wel kunnen helpen?

Een officieel beleid in die zin dat het in de statuten of het reglement van orde (de Geschäftsordnung) is vastgelegd is er niet. Wel vraagt de Euregio Rijn-Waal van haar medewerkers dat deze Nederlands en Duits spreken en dan is luistertaal in de praktijk een kleine stap. Vaak merk ik wel, dat het een beetje van de collega's met wie je praat en het onderwerp afhangt of het gesprek in het Nederlands, Duits of luistertaal plaatsvindt. 100% luistertaal gebeurt in

gesprekken met collega's bijna nooit, dan is het vaak een woord, begrip of uitdrukking die in de eigen taal wordt gezegd, als je er in de buurtaal even niet uitkomt. Nu communiceer je op de manier die in die bepaalde situatie het beste uitkomt en die keuze gebeurt meestal op een natuurlijke, onbewuste manier. Of officieel beleid hier en meerwaarde is weet ik niet, dat kan ook een beperking zijn.

6. Wat zou de Euregio Rijn-Waal andere meertalige organisaties/domeinen willen aanbevelen in het licht van Luistertaal?

Luistertaal is voor veel mensen misschien nog een onbekende manier van communiceren, maar juist in een context waarin de gesprekspartners in elk geval over een goede passieve taalkennis van de taal van de ander beschikken, maar het minder actief kunnen spreken, is het heel prettig, omdat je niet hoeft te zoeken naar woorden en je je op een natuurlijke manier kunt uitdrukken. Gesprekken verlopen daardoor soepeler. Daarnaast draagt het gebruik van luistertaal er ook toe bij, dat je passieve, en actieve kennis van de vreemde taal toeneemt, dus je hebt er zelf ook voordeel bij. Het is dus zeker de moeite waard om het concept eens in de praktijk te testen!

Samenwerkingsverband 2: Werkgroep Miljoenenlijn Limburg

Interview met Ton van de Wijngaard, streektaalfunctionaris bij Huis voor de Kunsten Limburg @ lid van werkgroep Miljoenenlijn Limburg

Bron afbeelding: <https://www.miljoenenlijn.nl/>

1. Kun je de situaties beschrijven waarin Luistertaal wordt gebruikt tijdens overleggen?

-Deelnemers en hun nationaliteiten, talen, naamgeving, andere communicatiestrategieën in combinatie met Luistertaal, motief

Bij de Miljoenenlijn werken vrijwilligers uit Nederland, Duitsland en België. Er wordt Nederlands, Duits en Limburgs gesproken. Heel soms is ook Frans te horen. Binnen het Limburgs is weer een variatie aan verschillende Limburgse dialecten te horen (de vrijwilligers komen niet alleen uit de regio, maar ook uit het westelijk deel van Zuid-Limburg en uit Midden-Limburg (Sittard, Roermond). Luistertaal wordt, voor zover ik het kan overzien, alleen in informele overlegsituaties gebruikt, bijvoorbeeld 's ochtends bij de koffie wanneer de werkzaamheden voor die dag binnen de werkgroep worden besproken (bijv. 2 Limburgstalige werkgroepleden beginnen in hun eigen dialect, waarna een Belgisch werkgroep lid reageert in het Nederlands). In vergaderingen van onze werkgroep binnen de Miljoenenlijn (seinwezen) wordt Nederlands en Limburgs door elkaar gebruikt. Codeswitching komt regelmatig voor, bijvoorbeeld Limburgsprekende gaat over op het Duits als hij zich specifiek tot Duitstalige spreker richt. Duits wordt

soms gebruikt als lingua franca, Engels eigenlijk nooit. Dat heeft m.i. er ook mee te maken dat de gesprekken vaak technisch van aard zijn en een specifiek jargon vereisen (veel van de techniek is van oorsprong Duits). Het fenomeen heeft geen bepaalde naam en mensen zijn zich er ook niet van bewust.

2. In welke taal worden officiële documenten (verslaglegging van overleggen etc.) beschikbaar gesteld?

In officiële documenten wordt het Nederlands gebruikt.

3. Wat werkt er goed en wat minder goed bij Luistertaal (wat zijn valkuilen, voor- en nadelen en aandachtspunten)?

Met name de Duitse collega's hebben vaak moeite het gesprek te volgen wanneer er Limburgs wordt gesproken. Dat heeft er dan vooral mee te maken dat zijzelf geen dialect (meer) spreken. Oorspronkelijk waren de dialecten uit de regio Aken bijna identiek aan die van Kerkrade en omgeving; dialect kan dus nu ook niet (meer) als lingua franca gebruikt worden). Met name de vakterminologie kan soms voor problemen zorgen. Een Duitse collega had het bijvoorbeeld in een recent overleg regelmatig over een Splint, en toen duurde het even voordat ik snapte dat hij een splitpen bedoelde.

4. Hoe introduceren jullie het gebruik van Luistertaal; maken jullie van tevoren duidelijke afspraken en controleren jullie ieders taalniveau, of is het veelal spontaan gebruik van Luistertaal? Ligt het vast in beleid? Zo ja: waarom en op welke manier? Zo niet, waarom niet, en zou dit wel kunnen helpen?

We hebben in onze werkgroep geen afspraken gemaakt over luistertaal, het gebruik is spontaan, afhankelijk van de situatie en het wordt ook op geen enkele wijze gestuurd. Vanuit de ZLSM (Zuid-

Limburgse Stoomtrein Maatschappij, de overkoepelende organisatie) is er geen beleid t.a.v. het gebruik van luistertaal. Wel is bepaald dat in berichten in verband met de treindienst bij het gebruik van portofoons en telefoons (de zogeheten veiligheidscommunicatie) alleen het Nederlands gebruikt mag worden.

5. Wat vind je zelf van het gebruik van Luistertaal en wat zijn zoal de reacties van deelnemers en contacten van buiten als jullie Luistertaal gebruiken?

Als ik voor mezelf spreek merk ik dat ik bij het gebruik van luistertaal toch heel snel de neiging heb om me aan te passen aan de taal die de andere spreker gebruikt. Bijvoorbeeld bij een Duitse collega ga ik al snel over in het Duits, dat komt misschien ook wel omdat Duits spreken voor mensen uit Zuidoost-Limburg niet echt een probleem is. Ik merk wel dat niet-Limburgers het soms wel leuk vinden als we in een gesprek Limburgs blijven spreken, terwijl zijzelf het Nederlands gebruiken.

Samenwerkingsverband 3: Luistertaal in de Euregio Maas-Rijn

Interview met Yuri Lebon, adviseur bestuurszaken @ externe betrekkingen bij Gemeente Maastricht

Bron afbeelding:

https://www.limburger.nl/cnt/dmf20201030_96418843

1. Kun je de situaties beschrijven waarin Luistertaal wordt gebruikt tijdens overleggen?

-Deelnemers en hun nationaliteiten, talen, locatie, naamgeving, andere communicatiestrategieën in combinatie met Luistertaal, motief, controleren onderling begrip

Deelnemers aan de betreffende overleggen zijn ambtenaren en bestuurders van de zogeheten MAHHL+ steden (Maastricht, Aken, Hasselt, Heerlen, Luik, Sittard-Geleen en Genk). Verder nemen deel: bestuurders/medewerkers van Euregionale entiteiten (Euregio Maas-Rijn/Interreg) of regionale overheden. Tijdens het gebruik van Luistertaal worden de talen Nederlands, Duits en Frans gebruikt.

Luistertaal wordt voornamelijk gebruikt binnen grensoverschrijdende/Euregionale samenwerkingsstructuren zoals MAHHL+ en EMR, maar ook bij bilaterale grensoverschrijdende projecten. Dit gebeurt zowel bestuurlijk als ambtelijk, formeel en informeel. De locatie van een overleg is irrelevant, afgesproken is dat deelnemers de eigen taal spreken. Van alle deelnemers wordt verwacht om de overige talen te beheersen, al dan niet op een basisniveau. De Euregio Maas-Rijn

beslaat een gebied met 4 regio's (Wallonië, Vlaanderen, Nederlands Limburg en Nordrhein Westfalen) en 3 talen (Frans, Duits, Nederlands).

Er wordt geen gebruik gemaakt van tolken. Er wordt ook bewust geen gebruik gemaakt van een lingua franca juist omdat de verscheidenheid de Euregio Maas-Rijn zo speciaal maakt. Men is trots op de culturele diversiteit in het gebied, en verschillen in taal zijn daar onderdeel van.

Het gebruik van Luistertaal draagt geen naam. Wel is de keuze voor deze manier van communiceren bewust. Om onderling begrip te controleren, vraagt de voorzitter van het overleg bij afronding van ieder agendapunt of alles voor iedereen duidelijk was. Indien gewenst kan dan nog nadere toelichting volgen, dit gebeurt echter zelden.

2. In welke taal worden officiële documenten (verslaglegging van overleggen etc.) beschikbaar gesteld?

Officiële documenten (convenanten, vergaderstukken van de EMR, resoluties etc.) worden in de 3 talen vertaald.

3. Wat werkt er goed en wat minder goed bij Luistertaal (wat zijn valkuilen, voor- en nadelen en aandachtspunten)?

Vakterminologie kan verwarrend zijn. Daarop volgt in de regel een duidelijke uitleg.

4. Hoe introduceren jullie het gebruik van Luistertaal; maken jullie van tevoren duidelijke afspraken en controleren jullie ieders taalniveau, of is het veelal spontaan gebruik van Luistertaal?

Dit is al sinds de oprichting van MAHHL+ (zo'n 30 jaar geleden) afgesproken.

5. Ligt deze manier van communiceren vast in beleid? Zo ja: waarom en op welke manier? Zo niet, waarom niet, en zou dit wel kunnen helpen?

Deze manier van communiceren ligt niet vast in beleid en is derhalve een ongeschreven regel. Vastlegging is niet noodzakelijk, de intrinsieke motivatie is er namelijk bij alle gespreksdeelnemers.

6. Wat vind je zelf van het gebruik van Luistertaal en wat zijn zoal de reacties van deelnemers en contacten van buiten als jullie Luistertaal gebruiken?

Het gebruik van Luistertaal is bevorderend voor de talenkennis en zorgt voor begrip van een andere cultuur. Het zorgt ervoor dat ieder zich precies zoals gewenst kan uitdrukken. Bij bilaterale gesprekken haalt het een spanning weg en het is een zekere vorm van wederzijds vertrouwen/respect om ieders taal te begrijpen. Dit past ook binnen de interculturele samenwerking; in Nederland gaan we vaak meteen over tot de orde van de dag, in omringende landen is vaak een vorm van relatieopbouw nodig. Taal is hierin een belangrijke factor. Tijdens complexe onderhandelingen kan dat het verschil maken.

Buurtalencentrum

Aanvullend op bovenstaande wordt in Eupen naar verwachting in de loop van 2021 een Euregionaal buurtalencentrum gerealiseerd dat zal dienen als coördinatie- en expertisecentrum. Doel van dit centrum is om de achterstand in taalkennis over de grens helpen in te halen. Het centrum bevindt zich in de Euregio Maas-Rijn (EMR), hetgeen Zuid-Limburg, Belgisch Limburg en de regio's Luik, Aken en Eupen omvat. De inwoners van dit gebied spreken Nederlands, Duits en Frans, echter de belangstelling voor elkaars talen onder de inwoners neemt af ten gunste van, voornamelijk, Engels. Kortom wil men met het buurtalencentrum de **positie van de drie buurtalen versterken**. In dit geheel kan worden verkend wat de potentie is van Luistertaal en in hoeverre dit kan bijdragen aan het versterken van deze positie.

Zie ook: https://www.limburger.nl/cnt/dmf20201030_93574081

Slotwoord

De verzamelde en beschreven projecten, initiatieven en samenwerkingen laten een breed palet aan mogelijkheden zien om Luistertaal (verder) te (gaan) gebruiken. Dit kan spontaan en vrijblijvend, maar ook bewust en met beleid. De Taalunie wil onderwijsinstellingen, professionaliseringspartijen en (bestuurlijke) samenwerkingspartners aanmoedigen de mogelijkheden hiertoe verder te verkennen en hiermee verder aan de slag te gaan. Door het gebruik van Luistertaal explicieter te benoemen en een duidelijkere plaats toe te kennen binnen een breder taalbeleid, kan de potentie ervan ook nog beter worden benut. De verschillende beschreven projecten tonen dat de potentie van Luistertaal vele gezichten kan hebben. Veel initiatieven zijn van recente datum, maar er komen ook Luistertaalpraktijken aan de orde die al jaren succesvol bestaan. Zo tonen de projecten de potentie van Luistertaal in onder meer grensregio's, op scholen, in studieprogramma's en in medezeggenschap. Deze mogelijkheden met Luistertaal zouden overgenomen kunnen worden in andere contexten van scholen en universiteiten, maar ook organisaties zoals overheden in de grensregio's. Daarnaast kunnen de projecten inspireren tot meer internationale samenwerkingen.

In onderstaand kader worden factoren gegeven die de potentie van het gebruik van Luistertaal bepalen.

Factoren die het gebruik van Luistertaal bepalen

(Ten Thije, 2019²²):

1. Locatie (afstand tot grens)
2. Wettelijke status van de gebruikte taalvariëteiten
3. Taalbeleid inzake meertaligheid
4. Institutionele context
5. (Eerdere) blootstelling aan Luistertaal
6. Attitude/houding
7. Taalvaardigheid in de gebruikte talen
8. Gemeenschappelijke communicatieve achtergrond van de participanten
9. Taaltypologische afstand tussen de gebruikte taalvariëteiten
10. Leeftijd

Als we de beschreven projecten en samenwerkingen met elkaar vergelijken en bovengenoemde factoren in acht nemen, kunnen we een aantal tendenties vaststellen:

22 Ten Thije, J.D. (2019). Receptive Multilingualism, In D. Singleton & L. Aronin (eds.) (2019) *Twelve Chapters on*

Multilingualism, 327 -263 pp. Bristol, VK

Locatie: waar wordt Luistertaal gebruikt?

1. Grensregio's.
2. Onderwijsinstellingen die internationalisering hoog in het vaandel hebben staan (denk aan de projecten van de Universiteit Utrecht).
3. Onderwijsinstellingen die de meertaligheid van hun leerlingen serieus nemen en waarderen (zowel migrantentalen als regionale taalvarianten).
4. Professionalisering c.q. opleiding en training voor een meertalige arbeidsmarkt.

Status: wat is de status van Luistertaal in verschillende contexten?

1. Spontaan gebruik in onderwijs ten behoeve van (interculturele) ontmoetingen.
2. Beregeld als taal van instructie.
3. Vastgelegd in vergaderoutines c.q. beregeld als bestuurstaal (Euregio, medezeggenschap).

Doel van gebruik: waartoe wordt Luistertaal gebruikt?

1. (Interculturele) ontmoetingen faciliteren in onderwijs (tussen scholieren).
2. Middel om andere taal/talen te leren.
3. Aandacht schenken aan thuistaal van kinderen (translanguaging).
4. Bevorderen van begrip in meertalige bestuurscontexten.
5. Voorbereiden op meertalige arbeidsmarkt.
6. Honoreren van culturele diversiteit (Luistertaal als doel).

In welke taalcombinaties wordt Luistertaal gebruikt?

De projecten laten zien dat Luistertaal meestal niet op zichzelf staat, maar in combinatie met andere meertalige communicatiestrategieën wordt gebruikt, zoals Engels als lingua franca, regionale lingua franca, codewisseling en tolken/vertalen. Al naar gelang de combinatie van strategieën worden ook verschillende taalcombinaties voor Luistertaal gebruikt. Bij Luistertaal met buurtalen in grensregio's gaat het om een combinatie van Nederlands met Frans, Duits of Fries. In deze situaties speelt Engels geen rol. Daartegenover gaat het in bestuur of internationaliseringscontexten juist om Luistertaal met Nederlands en Engels.

Hoe wordt Luistertaal didactisch ingezet?

1. In veel projecten is de vooronderstelling bij het gebruik van Luistertaal dat aandacht voor het receptief gebruik van een taal uiteindelijk ook leidt tot een vergroting van de productieve vaardigheden in die taal. Luistertaal wordt hier als middel ingezet.
2. Meerdere projecten zien mogelijkheden om de bijdrage van Luistertaal aan translanguaging verder uit te werken.
3. Andere projecten verkennen de mogelijkheden van Luistertaal als onderdeel met CLIL (Content and Language Integrated Learning).

Deze tendenties laten een breed spectrum van onderzoeksvragen zien, die om nader onderzoek vragen.

Ten slotte wijzen we graag op het onderzoek naar Luistertaal van Ten Thije, Gulikers & Schoutsen uit 2020. Daarin worden al enkele eerste algemene handvatten aangereikt om het gebruik van Luistertaal in de praktijk te faciliteren. Met een aantal proefprojecten wil de Taalunie de ontwikkeling van nog concretere handvatten voor nog specifiekere situaties (bestuur, onderwijs) ondersteunen. Denk hierbij concreet aan de factoren die de potentie c.q. het succesvol gebruik van Luistertaal bepalen in onderwijscontexten en bestuurscontexten. Ook het Europees Referentiekader voor de Talen (ERK) biedt goede aanzetten voor het ontwikkelen van handvatten en strategieën voor het gebruik van Luistertaal en het didactiseren hiervan in onderwijscontexten. Hiervoor zoekt de Taalunie graag aansluiting bij al lopende projecten, initiatieven en samenwerkingen, maar betreft ze zeker ook nog graag bijkomende partijen.

Verder lezen, luisteren en kijken

Lezen

- Algemene informatie over Luistertaal, onderzoeken, praktijkvoorbeelden, nieuwsartikelen, etc.: www.luistertaal.nl
- Onderzoeksrapport 'het gebruik van Luistertaal in de praktijk': <https://taalunie.org/publicaties/118/het-gebruik-van-luistertaal-in-de-praktijk>
- Positionpaper over Luistertaal inzake de Skills Agenda van de Europese Commissie (tevens beschikbaar in Engels, Duits en Frans): <https://taalunie.org/publicaties/54/positionpaper-inzake-de-skills-agenda-van-de-europese-commissie>
- Verslag Taalunie debatten over Luistertaal op DRONGO talenfestival en bij VLEVA: <https://taalunie.org/publicaties/194/verslag-taalunie-talendebatten-2020>
- Brochure over Luistertaal (geschiedenis, gebruik, praktijkvoorbeelden, etc.): <http://www.luistertaal.nl/wp-content/uploads/2016/05/maxime-voestermans-luistertaal-2014.pdf>

Luisteren

- Radio-uitzending/podcast 'Ik spreek Nederlands, ik luister Duits': <https://www.nporadio1.nl/podcasts/dekennisvan-nu/7298-ik-spreek-nederlands-ik-luister-duits>

Luisteren en kijken

- Demonstratievideo meertalig vergaderen aan de hand van Luistertaal: <https://vimeo.com/434298164>
- Luistertaal-documentaire: <https://www.youtube.com/watch?v=TU5k8WEBuD0&t=1194s>
- Experiment Luistertaal-video: <https://www.youtube.com/watch?v=bKBqp01ayaA>

Bijlage I. Online vragenlijst

Projectinventarisatie Luistertaal

Allereerst veel dank voor het meewerken aan de inventarisatie van Luistertaalprojecten en samenwerkingsverbanden. Aansluitend op het onderzoek naar het gebruik van Luistertaal in de praktijk (ten Thije, Gulikers & Schoutsen, 2020: <https://taalunie.org/actueel/109/luistertaal-een-onderzoek-naar-een-laagdrempelige-manier-voor-wederzijds-begrip-in-meertalige-situaties>), brengen de Nederlandse Taalunie en de Universiteit Utrecht in kaart welke vervolgstappen met Luistertaal genomen kunnen worden. Met deze vragenlijst willen we daarom inventariseren welke projecten met Luistertaal er zijn, welke er opstarten en bij welke opstartende samenwerkingsverbanden en/of projecten we met proefprojecten kunnen aansluiten. De overkoepelende vraag luidt:

Welke (inter)nationale lopende of opstartende projecten, samenwerkingen en onderzoeken zijn er bekend waar Luistertaal c.q. receptieve meertaligheid deel van uitmaakt of deel van kan uitmaken?

Dit kunnen projecten betreffen in het onderwijsdomein (bijvoorbeeld inzake het meertalige curriculum, uitwisseling van scholieren of medezeggenschap en bestuurstaal in hoger onderwijs), maar informatie over projecten binnen andere domeinen (bijvoorbeeld zorg of toerisme) is zeker ook welkom. We vragen u zo gedetailleerd mogelijk antwoord te geven op onderstaande vragen. Het invullen zal ongeveer 15 minuten van uw tijd kosten. Resultaten worden verwerkt in een Taalunie publicatie, die in januari 2021 volgt. Mochten er nog vragen zijn over deze vragenlijst, gelieve dan contact op te nemen met Emmy Gulikers: emmygulikers@gmail.com.

*Vereist

E-mailadres *

Je e-mailadres

Projectinventarisatie Luistertaal

*Vereist

Persoonsgegevens

Naam *

Jouw antwoord

Functie *

Jouw antwoord

Organisatie *

Jouw antwoord

Projectinventarisatie Luistertaal

*Vereist

Vragen over project / samenwerkingsverband / onderzoek

*Indien u bij meer projecten betrokken bent, gelieve deze vragenlijst dan voor elk project apart in te vullen.

Wat is de titel van het project? *

Jouw antwoord

Wie is de opdrachtgever? *

Jouw antwoord

Onder welk domein kan het project geschaard worden? Indien het onderwijs betreft, gelieve dan ook aan te geven onder welk onderwijstype het project valt (zoals basisonderwijs, voortgezet onderwijs, beroepsonderwijs, hoger onderwijs) en indien het beroepsonderwijs of hoger onderwijs betreft, waar de opleiding op gericht is (zoals zorg, techniek, toerisme). *

Jouw antwoord

Wie zijn partners en wie zijn de (co)financiers? *

Jouw antwoord

Binnen welk(e) land(en) en binnen welke regio wordt het project uitgevoerd? *

Jouw antwoord

Wanneer loopt het project? (Tijdspanne) *

Jouw antwoord

Kunt u een omschrijving geven van het (bestaande of opstartende) project, (flankerend) onderzoek en/of samenwerkingsverband waar u bij betrokken bent en/of waar u kennis van heeft? Welke bijbehorende activiteiten zijn hier onderdeel van? *

Jouw antwoord

Wat is de maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie/onderbouwing van het project? *

Jouw antwoord

Wat zijn de doelstellingen binnen het project en wie is/zijn de doelgroep(en)? *

Jouw antwoord

Vanuit welke benadering / insteek wordt er gewerkt? (bijvoorbeeld sociolinguïstisch, psycholinguïstisch, antropologisch, pedagogisch) en indien het een onderzoek betreft, vanuit welke methode (ethnografisch onderzoek, interviews, surveys, etcetera)? *

Jouw antwoord

Indien van toepassing, welke communicatieve modi en communicatiemiddelen worden belicht (bijvoorbeeld codeswitching, vertalers en tolken, translanguaging, pictogrammen, (Engels) als lingua franca) en hoe verhouden deze zich tot Luistertaal?

Jouw antwoord

Indien Luistertaal c.q. receptieve meertaligheid onderdeel uitmaakt van het project, hoe is dit dan hierin geïntegreerd, waarom hebben jullie hiervoor gekozen en wat zijn voorwaarden om Luistertaal goed te laten functioneren?

Jouw antwoord

Indien Luistertaal geen onderdeel ervan uitmaakt, ziet u mogelijkheden/potentie voor het integreren van Luistertaal binnen het project? Ziet u mogelijkheden voor de Universiteit Utrecht en de Nederlandse Taalunie om zich bij het project aan te sluiten, bijvoorbeeld met een proefproject Luistertaal?

Jouw antwoord

Indien van toepassing, wat zijn de (verwachte) resultaten tot nu toe?

Jouw antwoord

Indien van toepassing, hoe kijkt u tegen het verloop van het project aan tot nu toe? Wat gaat goed en tegen welke problemen/hindernissen zijn jullie tot nu toe aan gelopen?

Jouw antwoord

Zijn er afgeronde projecten / (flankerende) onderzoeken / samenwerkingen bekend met (potentie voor) Luistertaal, die eventueel een vervolg kunnen krijgen? Zo ja: wie kunnen wij het beste hierover contacteren?

Jouw antwoord

Zijn er aanvullende (online) documenten of is er schriftelijke informatie te raadplegen over het project/onderzoek? Zo ja, graag hier de link invoegen of informatie mailen naar de contactpersoon.

Jouw antwoord

Kunt u iemand anders aanbevelen die we kunnen contacteren over projecten/samenwerkingen die lopen of starten en waarbinnen Luistertaal een plek kan krijgen?

Jouw antwoord

Heeft u overige opmerkingen of feedback?

Jouw antwoord

Projectinventarisatie Luistertaal

Afsluiting

Nogmaals veel dank voor het invullen van de vragenlijst! Meer informatie over Luistertaal: www.luistertaal.nl

Colofon

Luistertaal-etalage

De potentie van Luistertaal in onderwijs,
professionalisering en
samenwerkingsverbanden

© 2021 Algemeen Secretariaat Nederlandse
Taalunie

In opdracht van de Taalunie en in samenwerking
met de Universiteit Utrecht

Tekst: Emmy Gulikers, Jan D. ten Thije en Mieke
Smits

Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden
door middel van druk, fotokopie, microfilm of op
welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande
schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any
form, by print, photocopy, microfilm or any other
means without written permission from the
publisher.

Telefoon

+ 31 (0)70 – 346 95 48

E-mail

info@taalunie.org

Bezoekadres

Paleisstraat 9

2514 JA Den Haag

Nederland